

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
ดังรายละเอียดในหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย
ประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1.1 วิธีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน
- 1.2 วิธีที่ใช้ในการฝึกอบรมเด็กและเยาวชนในประเทศไทย
- 1.3 ความหมายของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ซึ่งประกอบด้วยทฤษฎีต่าง ๆ
ดังต่อไปนี้

- 2.1 ทฤษฎีว่าด้วยสาเหตุทางจิต (Psychogenic Theory)
- 2.2 ทฤษฎีว่าด้วยทางสังคมวิทยา (Sociological Theory)
- 2.3 ทฤษฎีที่ว่าด้วยความประพฤติจากการเรียนรู้ (Learned Delinquency Behavior)
- 2.4 ทฤษฎีว่าด้วยลักษณะของบุคคลเป็นสาเหตุ (Personal Traits)
- 2.5 ทฤษฎีการควบคุม (Control Theory)
- 2.6 ทฤษฎีการกดดัน (Strain Theory)
- 2.7 ทฤษฎีโครงสร้างทางสังคม (Social Structure and Anomie Theory)
- 2.8 ทฤษฎีแก้ตัว (Theory of Neutralization)
- 2.9 ทฤษฎีโอกาสที่แตกต่าง (Differential Opportunity Theory)
- 2.10 ทฤษฎีความผูกพันของเฮอริชิ (Hirschi Bond Theory)
- 2.11 ทฤษฎีนิเวศวิทยา (Ecological Theory)
- 2.12 ทฤษฎีวัฒนธรรมรอง (Subcultures Theory)
- 2.13 ทฤษฎีสถาบันที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเกิดอาชญากรรม (Institutions and Crimes Theory)
- 2.14 ทฤษฎีการคบค้าสมาคมที่แตกต่าง (Differential Association Theory)

2.15 ทฤษฎีกลไกแห่งการควบคุม (Containment Theory)

2.16 ทฤษฎีหลายสาเหตุ (The Multiple Factor of Causality Theory)

2.17 ทฤษฎีประทับตรา (Labeling Theory)

3. บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการปฏิบัติงานกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

4. แนวคิดเกี่ยวกับทักษะ

5. กรอบแนวคิดในการศึกษา

ซึ่งแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในประเทศไทย

ในสมัยที่ยังใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 การปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิดตามกฎหมาย ศาลได้พิจารณาถึงความรู้สึกผิดชอบของเด็กประกอบกับลักษณะของความผิดที่เด็กได้กระทำลง แล้วกำหนดโทษไปตามความเหมาะสมกับความผิด และความรู้สึกผิดชอบของเด็กส่วนการควบคุมเด็กที่กระทำผิดในปี พ.ศ. 2450 ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนดัดสันดานขึ้นที่เกาะสีชัง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยให้อยู่ในความดูแลของกรมตำรวจ โรงเรียนดังกล่าวเป็นสถานที่ควบคุมเด็กที่กระทำผิดซึ่งมีอายุระหว่าง 10-16 ปี ไว้ให้การแก้ไขเปลี่ยนแปลงอุปนิสัยส่วนที่เสียหายและปลูกฝังนิสัยที่ดี ต่อมาได้โอนกิจการโรงเรียนดัดสันดานให้อยู่ในการดูแลของกรมราชทัณฑ์ (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, <http://djop.moj.go.th>)

ในปี พ.ศ. 2478 ได้ตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา โดยมีบทบัญญัติให้ศาลมีอำนาจสั่งให้เด็กที่มีอายุในเกณฑ์บังคับ (อายุไม่ครบ 15 ปี) ที่ไม่ได้เรียนอยู่ในประถมศึกษาโดยปราศจากเหตุผล อันสมควรไปไว้ในโรงเรียนฝึกอาชีพ และต่อมาได้ตราพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และพระราชบัญญัติจัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก พ.ศ. 2479 ขึ้นใช้บังคับ โดยได้บทบัญญัติวางวิธีปฏิบัติต่อนักโทษและต่อเด็กที่ต้องคำพิพากษาให้นักไปในทางฝึกอบรมไม่ใช้การทำโทษเช่นแต่ก่อน กรมราชทัณฑ์จึงได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพสำหรับเด็กที่กระทำผิดที่มีอายุไม่ครบ 18 ปี และแยกควบคุม ผู้ต้องโทษครั้งแรกที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี ไว้เป็นพิเศษ โดยเปลี่ยนชื่อโรงเรียนดัดสันดานเป็นโรงเรียนฝึกอาชีพ พร้อมกับย้ายจากเกาะสีชังมาตั้งอยู่ที่ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนผู้ต้องโทษครั้งแรกที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี ได้จัดตั้งเป็นทัณฑสถานวัยหนุ่ม ต่อมากรมราชทัณฑ์ได้โอนกิจการโรงเรียนฝึกอาชีพไปให้กรมประชาสงเคราะห์ดำเนินการตามพระราชบัญญัติจัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2501 ซึ่งกรมประชาสงเคราะห์ได้รับเด็กไว้ฝึกอบรม ณ เยาวชนสถานบ้านห้วยโป่ง จังหวัดระยอง ส่วนทัศนสถานวัยหนุ่มยังคงอยู่กับกรมราชทัณฑ์ (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, <http://djop.moj.go.th>)

พระราชบัญญัติควบคุมเด็กและนักเรียน พ.ศ. 2481 ได้มีบทบัญญัติให้กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทย เป็นเจ้าหน้าที่จัดการกับเด็กนักเรียนและเด็กอนาถาที่ประพฤติตนไม่สมควรแก่วัย และให้ศาลมีอำนาจสั่งถอนอำนาจปกครองบิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็กที่ใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบ เสียบางส่วนหรือทั้งหมดได้ และตั้งเจ้าหน้าที่ให้เป็นผู้ปกครองแทนกระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีสารวัตรนักเรียนออกทำการตรวจตราดูแลความประพฤติของเด็กนักเรียนในกรุงเทพมหานคร ส่วนกรมประชาสงเคราะห์ได้จัดตั้งสถานสงเคราะห์เป็นที่ให้การเลี้ยงดูและอบรมขึ้น เช่น สถานสงเคราะห์เด็กอ่อน โรงเรียนชาติสงเคราะห์ วิทยาลัยพิบูลประชาสรรค์ เยาวชนสถานทุ่งมหาเมฆ และเยาวชนสถานบางละมุง จังหวัดชลบุรี (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, <http://djop.moj.go.th>)

รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของเด็กที่กระทำผิดมาโดยตลอด และเห็นว่าบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องยังมีข้อบกพร่องและมีอุปสรรคอยู่หลายประการ ทั้งกฎหมายที่บัญญัติไว้ก็เฉพาะสำหรับการปฏิบัติต่อเด็กหลังจากศาลมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งแล้ว ส่วนวิธีการปฏิบัติต่อเด็กในระหว่างที่ถูกจับกุมและระหว่างการพิจารณาคดีไม่มีกฎหมายบัญญัติวิธีการไว้ เด็กจึงได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ใหญ่กระทำผิด ซึ่งเป็นการไม่เหมาะสมและมีผลเสียหายแก่เด็ก จึงได้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 กระทรวงยุติธรรมจึงได้จัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2495 โดยมีที่ทำการชั่วคราวอยู่ที่อาคารศาลแขวงพระนครใต้ (เดิม) ตำบลตลาดน้อย อำเภอ สัมพันธวงศ์ จังหวัดพระนคร ส่วนอาคารที่ทำการถาวรได้ก่อสร้างขึ้นในที่ดินราชพัสดุใกล้ศาลเจ้าบิดาหลักเมืองด้านถนนราชินี จัดทำสัญญาจ้างก่อสร้างอาคารดังกล่าว เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2495 เป็นเงินทั้งสิ้น 1,370,000 บาท กำหนดเวลาก่อสร้าง 300 วัน (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, <http://djop.moj.go.th>)

การเปิดทำการศาลคดีเด็กและเยาวชนกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2495 นับเป็นการเริ่มต้นแห่งระบบการแก้ไขเด็กและเยาวชนที่ถูกต้องเหมาะสมโดยแยกปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมสำหรับผู้ใหญ่ทั้งกฎหมายได้บัญญัติให้ มีการสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคลิกภาพ ภาวะแห่งจิต และสิ่งแวดล้อม

ทั้งปวงไปพร้อมกับการสอบสวน ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด ซึ่งจะทำให้ศาลได้ทราบถึงสาเหตุแห่งการกระทำความผิดก่อน แล้วจึงใช้มาตรการแก้ไขเด็กและเยาวชนด้วยวิธีการที่เหมาะสมเป็นรายบุคคล ต่อมากระทรวงยุติธรรมได้เสนอปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2464 ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งต่อมาได้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2506 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2506 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 14 มกราคม 2507 (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, <http://djop.moj.go.th>)

รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของสถาบันครอบครัว และเห็นว่าครอบครัวมีความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชน เพื่อพิทักษ์และคุ้มครองสวัสดิภาพของครอบครัว เช่นเดียวกับสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน จึงได้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2535 โดยกฎหมายดังกล่าวได้เพิ่ม บทบัญญัติให้มีอำนาจในการพิจารณาคดีครอบครัว ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดสากลที่ถือว่าครอบครัวเป็นพื้นฐานอันสำคัญของชุมชน การดำรงอยู่ของครอบครัวหมายถึงการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของสมาชิกทุกคนในครอบครัว และปัญหาครอบครัวย่อมส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และสภาพจิตใจของทุกคนในครอบครัว รวมทั้งกฎหมายฉบับดังกล่าวได้ปรับเปลี่ยนชื่อของศาลคดีเด็กและเยาวชนกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก เป็นศาลเยาวชนและครอบครัวกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, <http://djop.moj.go.th>)

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งตามมาตรา 275 บัญญัติให้ศาลยุติธรรมมีหน่วยธุรการของศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 ขึ้น ซึ่งมีผลให้สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งเดิมอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของศาลเยาวชนและครอบครัว มาอยู่ภายใต้สังกัดของกระทรวงยุติธรรม ตามมาตรา 36 ภายหลังจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยให้มีอำนาจหน้าที่และการแบ่งส่วนราชการตามกฎหมายกระทรวงแบ่งราชการกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2545 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2548 (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, <http://djop.moj.go.th>)

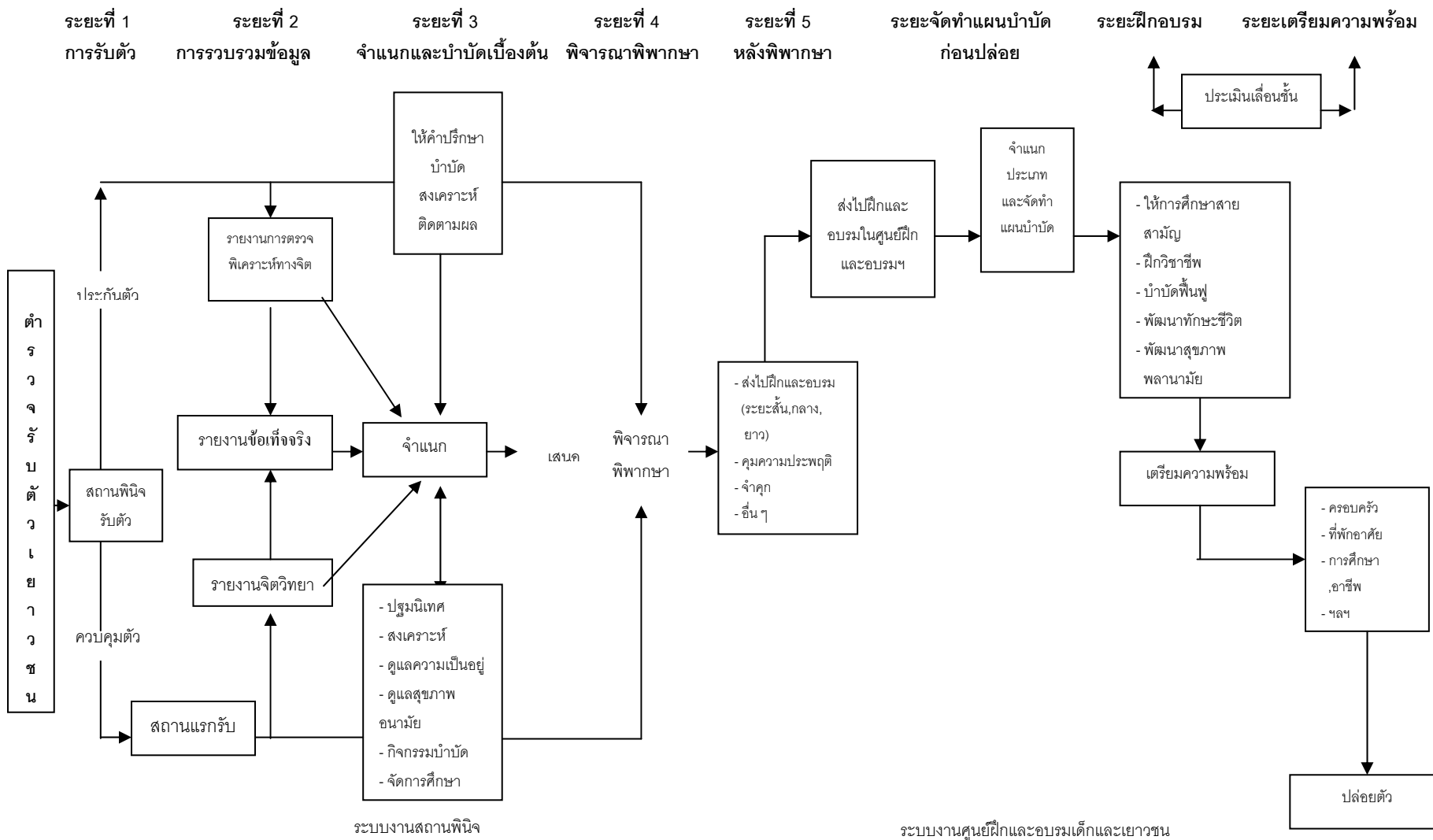
วิธีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน

สำหรับแนวความคิดการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกระทำผิดของประเทศไทยและที่ศาลเยาวชนฯ ได้พิพากษาว่ามีความผิด ศาลมีอำนาจพิพากษาหรือมีคำสั่งให้ดำเนินการ เพื่อแก้ไขความประพฤติตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ได้มีการนำเอาวิธีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกระทำผิดมาใช้สรุปได้ 4 วิธีการใหญ่ ๆ (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534) คือ

- (1) วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน
- (2) การลงโทษทางอาญา
- (3) การคุมประพฤติ
- (4) การฝึกอบรมหรือการแก้ไขฟื้นฟู

แผนภูมิที่ 2.1

ระบบงานสถานพินิจและศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

1. วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน แบ่งออกได้เป็น 2 วิธี คือ

- วิธีการที่ไม่ตัดอิสระภาพ ได้แก่ ว่ากล่าวตักเตือนเด็กหรือเยาวชนนั้น แล้วปล่อยตัวไป (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 (1) มอบตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นให้แก่ บิดามารดาหรือผู้ปกครอง โดยวางข้อกำหนดให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองระวังมิให้เด็กหรือเยาวชนนั้นก่อเหตุร้าย ซึ่งไม่เกิน 3 ปี (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 (2) มอบตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นให้แก่บุคคลหรือองค์กรที่ศาลเห็นสมควรเพื่อให้ดูแล อบรม และสั่งสอน (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 (4) ปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไป โดยศาลกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติเด็กและเยาวชนนั้น (ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 74 (3)

- วิธีการตัดอิสระภาพ ได้แก่ ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปยังโรงเรียนหรือสถานฝึกอบรมหรือสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็กหรือเยาวชนตามระยะเวลาที่กำหนด แต่จะสั่งให้รับการฝึกและอบรมเกินกว่าที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอายุ 24 ปีมิได้ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 (5) ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนนั้น ไปฝึกและอบรมยังสถานกัก และอบรม (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลและครอบครัวฯ พ.ศ. 2534 มาตรา 104 (1)

2. การลงโทษทางอาญา โดยปกติศาลเยาวชนและครอบครัวไม่พิพากษาลงโทษทางอาญา คือจำคุกหรือปรับแก่เด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด เพราะวัตถุประสงค์ของการมีศาลเยาวชนฯ เพื่อมุ่งแก้ไขเยียวยา ให้เด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดีมากกว่ามุ่งที่จะลงโทษ และศาลเยาวชนฯ มักจะเปลี่ยน โทษจำคุกหรือปรับเป็นการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน ตามอำนาจของศาลเยาวชนฯ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนฯ พ.ศ. 2534 มาตรา 104 มี 3 วิธีการ ดังนี้

(1) เปลี่ยนโทษจำคุกหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 39 (1) ส่งตัวไปรับการฝึกและอบรมยังสถานกักและอบรมสถานพินิจ แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบ 24 ปี

(2) เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวไปควบคุมเพื่อฝึกและอบรมยังสถานฝึกและอบรมหรือสถานแนะนำทางจิต

(3) เปลี่ยนโทษปรับเป็นการคุมประพฤติ

3. การคุมประพฤติ (Juvenile Probation) ซึ่งศาลเยาวชนฯ ได้นำมาเป็นมาตรการสำหรับเด็กและเยาวชนกระทำความผิดคือวิธีการแก้ไขผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลโดยวิธีการปล่อยตัวไปด้วยความหวังใจว่าผู้กระทำความผิดนั้นจะประพฤติตัวดีได้เป็นไปตามที่เงื่อนไขที่ศาลฯ วางไว้และอยู่ภายใต้การดูแลแนะนำของพนักงานคุมประพฤติ ซึ่งวิธีการคุมประพฤติเด็กและเยาวชนของศาล

พิจารณาคดีต้องหาว่ากระทำผิดอาญาแล้ว เห็นว่าเด็กและเยาวชนนั้นมีความผิด แต่ยังไม่สมควรที่จะตัดอิสรภาพควรให้มีการแก้ไขด้วยการคุมประพฤติ ไม่ตัดอิสรภาพ มอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครอง โดยศาลฯ กำหนดเงื่อนไขเพื่อควบคุมความประพฤติบางประการ ให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลฯ กำหนดไว้ตามมาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนฯ พ.ศ. 2534 (อ้างถึงใน บุญเพราะ แสงเทียน, 2541, น. 26)

4. การฝึกอบรมหรือการแก้ไขฟื้นฟู (Training or Correction) การฝึกอบรมเป็นวิธีการแบบจำกัด อิสรภาพของเด็กและเยาวชน ที่ศาลเยาวชนฯ จะใช้วิธีการนี้ เมื่อเห็นว่าหากใช้วิธีการแบบไม่จำกัดอิสรภาพ เช่น คุมประพฤติจะไม่ได้ผลในการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูแบบมีเงื่อนไข เป็นต้น

การฝึกอบรมในการแก้ไขและฟื้นฟูเด็กและเยาวชนกระทำผิด ตามกฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) ซึ่งเป็นกฎหมายมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการปรับปรุงงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ซึ่งรับรองโดยสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติวันที่ 29 พฤศจิกายน 2528 มีเนื้อความสำคัญดังนี้

(1) ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชน โดยนำทรัพยากรของชุมชน ได้แก่ ครอบครัว อาสาสมัคร กลุ่มบุคคล โรงเรียนหรือสถาบันอื่น ๆ มาช่วย

(2) การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เด็กและเยาวชน มิใช่จะพิจารณาความรุนแรงเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมของผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล

(3) ไม่ควรวางข้อกำหนดตัดอิสรภาพส่วนบุคคล เว้นแต่เด็กและเยาวชนต้องคดีรุนแรง เกี่ยวกับการทำร้ายผู้อื่น หรือกระทำรุนแรงเป็นอาชญากรรม และไม่มีหนทางแก้ไขด้วยวิธีการที่เหมาะสม

(4) ให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนอื่นให้มากที่สุดแทนการควบคุมไว้ในสถานฝึกและอบรมแบบปิด เช่น คุมประพฤติ รอการกำหนดโทษ ฯลฯ

(5) หลีกเลี่ยงการใช้สถานกักและอบรม โดยใช้มาตรการในการวางข้อกำหนดต่าง ๆ เช่น

- การเอาใจใส่ดูแล การแนะแนว การเฝ้าดูแลอย่างใกล้ชิด
- การคุมประพฤติ
- คำสั่งให้ทำงานเพื่อสาธารณะประโยชน์
- การปรับ การใช้ค่าเสียหาย และการชดเชยคืน
- คำสั่งให้เข้ารับการปรึกษาแบบกลุ่ม หรือกิจกรรมอื่น ๆ

- คำสั่งให้เข้ารับการบำบัด

(6) ขั้นตอนการดำเนินคดีเด็กและเยาวชน ควรให้ความช่วยเหลือเท่าที่จำเป็น แก่เด็กและเยาวชน เช่น ที่พักอาศัย การศึกษา การฝึกอาชีพ การจ้างงานหรือความช่วยเหลืออื่น ๆ ที่จะอำนวยความสะดวกแก่กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูความประพฤติ

(7) ควรร้องขออาสาสมัคร หน่วยงานอาสาสมัครและทรัพยากรอื่น ๆ ของชุมชน หรือองค์กรอื่นในการช่วยแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

(8) ในสถานฝึกและอบรมแบบปิด ควรได้รับการเอาใจใส่ดูแลคุ้มครองความปลอดภัยและ ความช่วยเหลือที่จำเป็นด้านสังคม การศึกษา อาชีพ จิตใจ การบำบัดรักษา สังคมและบุคลิกภาพเพื่อประโยชน์ของ การพัฒนาอย่างครบถ้วน

(9) การปล่อยตัวจากสถานฝึกและอบรมแบบปิดอย่างมีเงื่อนไขนั้นควรทำโดยผู้มีอำนาจที่เหมาะสม วิธีการนี้ควรใช้ให้เร็ว และมากที่สุดเท่าที่จำเป็นและเป็นไปได้

(10) ควรจัดให้สถานที่แบบกึ่งสถานฝึกและอบรมแบบปิด เช่น บ้านกึ่งวิถี บ้านที่มีการเรียน การสอน ศูนย์ฝึกอบรมแบบไปเช้าเย็นกลับ และอื่น ๆ ที่เหมาะสม (วิชามหาคุณ, 2538)

วิธีที่ใช้ในการฝึกอบรมเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

การดำเนินงานโดยทั่วไปของสถานฝึกและอบรมนำมาใช้ปฏิบัติในปัจจุบันเป็นรูปแบบของบ้านผสมโรงเรียน คือ ภายในสถานฝึกและอบรมจะมีพ่อบ้านแม่บ้าน เจ้าหน้าที่อื่น ๆ คอยให้ความเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด และเด็กและเยาวชนได้รับความอบอุ่นเสมือนบิดามารดาที่แท้จริง เด็กจะได้รับการฝึกอบรมทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ และการฝึกอบรมความรู้ ทักษะแขนงวิชาต่าง ๆ อันเห็นสมควร แก่บุคลิกภาพของเด็กและเยาวชน

สำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดให้มีในการฝึกอบรมเด็กและเยาวชนในสถานฝึกและอบรม ประกอบด้วย 5 ประการ คือ

(1) กิจกรรมรวมกลุ่ม (Group Therapeutic Communication) หมายถึง การพบปะ ชุมชนกัน การจัดเด็กเป็นกลุ่มย่อย ให้มีการประชุมกันเอง มีเจ้าหน้าที่เป็นผู้รับฟังหรือประชุม พร้อมเจ้าหน้าที่ ให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระในการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น เรื่องการอยู่ร่วมกัน ที่พักผ่อน ที่นอน พูดถึงปัญหาของกันและกัน เป็นต้น และมีเจ้าหน้าที่ชี้แจงเรื่องที่ทำได้ และไม่ได้

(2) สันทนาการหรือนันทนาการบำบัด (Recreation and Recreational Therapy) หมายถึงกลุ่มที่จัดกิจกรรมเพื่อความรื่นเริงบันเทิงใจ ให้ทุกคนในกลุ่มได้รับความสนุกสนาน เช่น การร้องเพลงร่วมกัน การเล่นเกมหรือเกมส์ต่าง ๆ รวมทั้งกีฬากลางแจ้ง เป็นต้น

(3) การอาชีพบำบัด (Occupational Therapy) หมายถึง การฝึกอบรมวิชาชีพในรูปแบบหัตถกรรมและอุตสาหกรรม เช่น ช่างตัดผม ช่างศิลป์ ช่างไฟฟ้า ช่างซ่อมจักรยานยนต์ เป็นต้น และการฝึกทักษะในการเข้ารับทำงานต่าง ๆ เช่น การใช้สายตา การเรียนรู้งาน การระบายอารมณ์ เป็นต้น

(4) การศึกษา (Education) หมายถึง การให้ความรู้กับเด็กและเยาวชนความรู้ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจ ความรู้ทั่วไปและการศึกษาวิชาสามัญตั้งแต่ระดับปฐมศึกษาถึงมัธยมศึกษา และมีการกระตุ้นให้เกิดความรู้ในการใช้สื่อต่าง ๆ และป้องกันตัวจากอบายมุข เป็นต้น

(5) การสังสรรค์สังคม (Social Meeting) หมายถึง การให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักการวางตัว ในการเข้าสังคม กลุ่มเพื่อน และกิจกรรมครอบครัว เช่น จัดงานสังสรรค์ การรับประทานอาหาร การแสดงดนตรี การจัดกิจกรรมวันสำคัญ หรือการออกทำงานบริการสังคม และทัศนศึกษา เป็นต้น

ความหมายของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

ในการให้ความหมายเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้มีนักคิดและนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศได้ให้ความหมายที่หลากหลาย ดังต่อไปนี้

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชน พุทธศักราช 2494 ได้บัญญัติไว้ว่า

- เด็ก หมายถึง บุคคลอายุเกินกว่า 7 ปี บริบูรณ์ แต่ไม่เกิน 14 ปี บริบูรณ์
- เยาวชน หมายถึง บุคคลอายุ 14 ปี บริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปี บริบูรณ์ แต่

มิได้หมายความว่า บุคคลผู้บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส

- เด็กกระทำความผิด หมายถึง เด็กเเกร หมายถึงเด็กที่กระทำความผิดอาญา รวมทั้งเด็กที่กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดสำหรับเด็ก

แต่ถ้าเด็กที่อายุต่ำกว่า 7 ปี กระทำความผิดอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ (ประมวลกฎหมายอาญา พุทธศักราช 2499 มาตรา 73) ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่าเด็กที่มี

อายุไม่ถึง 7 ปี นั้นยังไม่บรรลุนิติภาวะ (Immaturation) เพียงพอที่จะแยกแยะว่าอะไรผิดและอะไรถูก (สุชา จันทรโสม, 2533, น. 3)

สุพัตรา สุภาพ (2541, น. 50) กล่าวว่า เด็กกระทำผิด คือ เด็กเกเร ร่ร่อน ขอทาน หนีโรงเรียนและที่รุนแรงคือ การกระทำผิดกฎหมาย คือ การทำร้ายร่างกาย ลักทรัพย์ กระทำอนาจารและข่มขืน กระทำชำเรา กระทำผิดว่าด้วยอาวุธปืน วัตถุระเบิด ฯลฯ

สุชา จันทรโสม (2542, น. 3) ให้ความหมายคำว่า “เด็กกระทำผิด” หมายถึง เด็กที่กระทำผิดอาญา รวมทั้งเด็กที่กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดสำหรับเด็ก

ผดุง อารยะวิญญู (2542, น. 3) ให้คำจำกัดความว่า เด็กที่มีพฤติกรรมขัด กับสังคมว่าเป็นเด็กที่ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม ประพฤติตนไปในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับกรอบวัฒนธรรมอันดีงามของสังคม ประพฤติตนไปในทางที่แตกต่างออกไปจากคนทั่วไปในสังคมที่เขาประพฤติปฏิบัติกัน โดยยกตัวอย่างเด็กกลุ่มนี้ว่า คือ กลุ่มเด็กเกเร เป็นยุวอาชญากร เป็นต้น

ซิลตัน และ กลูค (Sheldon and Glueck, 1964, p. 8) กล่าวว่าเด็กคนใดก็ตามถึงแม้กระทำผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ เพียงครั้งเดียว ก็เข้าลักษณะเด็กที่กระทำผิด แต่นักวิจัยไม่ถือว่าเป็นเด็กเกเร โดยให้ความหมายว่าเด็กเกเรจะต้องเป็นเด็กที่กระทำผิดอย่างเดียวกัน หลาย ๆ คน เพราะการที่เด็กทำผิดเพียงครั้งเดียวหรือสองครั้ง อาจจะเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อมชั่ววูบ เมื่อเติบโตขึ้นอาจจะเลิกกันไปทั้ง ๆ ที่การกระทำนั้น ๆ เป็นการละเมิดกฎหมายก็ตาม

เพาเวอร์ และ วิทเมอร์ (Power and Witner, 1951, p. 180) ได้ให้ความหมายของเด็กกระทำผิดว่า ต้องพิจารณาถึงเกณฑ์ 3 ประการ คือ

- (1) ความหนักเบาของความผิด หรือความร้ายแรงของการกระทำ
- (2) ความถี่ของการกระทำ หรือการทำบ่อยครั้งแค่ไหน
- (3) ทักษะคดีของผู้กระทำผิดต่อสังคม หรือ ต่อผู้มีสิทธิอำนาจตามกฎหมาย

จากเกณฑ์ทั้ง 3 ประการนี้ เขาได้แบ่งเด็กที่กระทำผิดออกเป็น 5 กลุ่มด้วยกัน คือ เกเรที่สุด เกเรธรรมดา เกเรเป็นบางครั้ง ไม่ค่อยเกเร และเกเรน้อยที่สุด

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

ในการอธิบายถึงสาเหตุการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนได้นักวิชาการ และนักอาชญาวิทยาได้ทำการคิดค้น และรวบรวมทฤษฎีต่าง ๆ ไว้มากมาย ดังนี้

สุพัตรา สุภาพ (2541, น. 51-52) รวบรวมทฤษฎีการกระทำผิดของนักวิชาการต่าง ๆ ไว้ 4 ทฤษฎี ดังนี้

ทฤษฎีว่าด้วยสาเหตุทางจิต (Psychogenic Theory)

นักทฤษฎีเกี่ยวกับสาเหตุทางจิตทำให้เด็กกระทำผิด ได้แก่ เออร์วิง คอฟแมน และ เจกินส์ เออร์วิง คอฟแมน (Irving Kaufman) กล่าวว่า เด็กที่มาจากครอบครัวบ้านแตก หรือครอบครัวที่พ่อแม่ประพฤติตัวไม่เหมาะสม มักจะไม่ได้รับการตอบสนองที่ดี เด็กจะมีความรู้สึกขาดพ่อแม่ กลายเป็นคนมองโลกในแง่ร้าย รู้สึกว่าตนเองได้รับการดูถูกจากสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์น้อย เด็กจะระราน ขอบต่อสู้อยู่ พวกเขาจะรู้สึกว่าในชีวิตเขา เขาไม่เคยได้รับอะไรที่เขาปรารถนาเลย

เจกินส์ (Jekins) ให้ข้อสังเกตเด็กวัยรุ่นที่กระทำผิดว่า เด็กที่ทำผิดส่วนใหญ่มักจะเกิดจากจิตใจที่สับสนวุ่นวาย เพราะขาดความสัมพันธ์อย่างอบอุ่น ถูกทอดทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยว ไม่มีการควบคุมและลักษณะการกระทำผิดมักจะอยู่ร่วมกับกลุ่มเพื่อนที่มีปัญหาล้ายกัน

ทฤษฎีว่าด้วยทางสังคมวิทยา (Sociological Theory)

นักสังคมวิทยากล่าวว่า การกระทำผิดของเด็กวัยรุ่นนั้น ไม่จำเป็นว่าเด็กคนนั้นป่วยหรือร่างกายจิตใจผิดปกติ เพราะคนเราทุกคนเกิดมามีปัญหาด้วยกันทั้งนั้น การกระทำผิดของวัยรุ่นเป็นอาการตอบสนองของปัญหาของแต่ละคน หากเด็กได้รับการเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสมจากครอบครัว หรือครอบครัวทำให้เด็กรู้สึกไม่อบอุ่นใจ เด็กจะหาทางออกโดยการไปพบปะกับเพื่อนฝูงนอกบ้าน ในกลุ่มเพื่อนแบบนี้เด็กจะสร้างแบบของความประพฤติของตนเองขึ้นใหม่เพื่อแก้ปัญหาของตัวเอง และแบบของความประพฤติเช่นนี้จะถ่ายทอดสืบต่อไปจากเด็กคนหนึ่งไปยังเด็กอีกคนหนึ่งที่เขาเข้าร่วมในกลุ่ม

ทฤษฎีว่าด้วยความประพฤติจากการเรียนรู้ (Learned Delinquency Behavior)

ได้รับมาจากกระบวนการในชีวิตของบุคคลที่อยู่ร่วมกับกลุ่ม ชัทเทอร์แลนด์ (Sutherland) กล่าวว่าความประพฤติไม่ว่าดีหรือชั่ว เป็นสิ่งที่เรียนรู้มาแต่สมัยเด็ก ๆ และสืบทอด

เรื่อยมาตลอดชีวิต ความประพฤติผิดจึงมีรากฝังลึกอยู่ในประสบการณ์ชีวิตของบุคคล เพราะอุปนิสัยคนเป็นผลมาจากความเป็นมาแต่เด็ก ส่วนอัตราการกระทำผิดมากน้อยเพียงใดนั้นเป็นผลจากการคบหาสมาคมกับบุคคลในกลุ่ม และการที่บุคคลเรียนรู้จากกลุ่มอัตราติดต่อกันสัมพันธ์กัน อย่างไรก็ตาม บุคคลที่มีสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีเหมือนกันอาจจะไม่กระทำในสิ่งที่ผิดก็ได้ทั้งนี้เป็นเพราะลักษณะประจำตัวของบุคคล ความกดดัน และการเลือกคบหาบุคคลตามความพอใจ ความประพฤติจึงแตกต่างกันไป

ทฤษฎีว่าด้วยลักษณะของบุคคลเป็นสาเหตุ (Personal Trails)

องค์ประกอบในตัวบุคคล (Individual make – up) ที่บกพร่องไม่สมประกอบเป็นสาเหตุ เป็นสภาพที่ได้จากกรรมพันธุ์ บางคนก็มีข้อบกพร่องทางร่างกายแต่เยาว์วัย แต่ไม่ได้หมายความว่ากรรมพันธุ์แต่เพียงอย่างเดียวก็เป็นผลโดยตรง เพราะเด็กไม่ได้เกิดมาเป็นอาชญากรโดยกำเนิด ลักษณะทางร่างกาย ลักษณะปัญญา ลักษณะอารมณ์ รวมไปถึงลักษณะอื่นๆ ก็ไม่ได้เป็นปัจจัยที่ทำให้เด็กเป็นอาชญากรเว้นแต่สิ่งเหล่านี้แปรปรวนหรือบกพร่อง หรือพิการถึงขนาดที่บุคคลไม่อาจจะมีความสัมพันธ์กับสังคมหรือสิ่งแวดล้อม และไม่อาจจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับบุคคลอื่นหรือกลุ่มอื่นได้

ทฤษฎีการควบคุม (Control Theory)

ทฤษฎีการควบคุมถือว่าการเบี่ยงเบนเป็นสิ่งปกติ ตามที่ Durkheim (1951) กล่าวว่าอาชญากรรมเป็นพฤติกรรมปกติของสังคม แต่สิ่งที่เป็นทฤษฎีการควบคุมต้องการอธิบายก็คือว่าทำไมคนถึงปฏิบัติตามกฎ อะไรทำให้คนยอมตามสังคม โดยเขาได้อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ทำให้เกิดภาวะไร้ระเบียบ ขาดกฎเกณฑ์ที่เรียกว่า Anomie เป็นภาวะที่เต็มไปด้วยการแข่งขันตัวใครตัวมัน และสถาบันทางสังคมไม่สามารถเข้ามาควบคุมเอกบุคคลได้อย่างเพียงพอ จึงทำให้สังคมขาดความเป็นปึกแผ่นที่จะไปควบคุมให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมได้ ตามทฤษฎีนี้ถือว่ามนุษย์ไม่สามารถที่จะควบคุมตนเองได้ มนุษย์โดยธรรมชาติชั่วร้าย ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของสังคมที่จะต้องเข้ามาควบคุมจัดระเบียบเป็นสิ่งปกติ ดังนั้นถ้าจะทำให้สังคมสงบสถาบันทางสังคมจะต้องเข้ามามีบทบาทในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ให้มากขึ้น เพื่อให้มนุษย์ปฏิบัติตามกฎ

Hirschi เป็นอีกผู้หนึ่งที่อธิบายปัญหาอาชญากรรมว่า การเบี่ยงเบนเป็นสิ่งปกติ แต่การที่คนไม่เบี่ยงเบนเป็นสิ่งที่ควรศึกษา สำหรับ Hirschi กล่าวว่าคนที่คนไม่เบี่ยงเบนจากบรรทัดฐานของสังคมเพราะเขามีความผูกพัน หรือมีสิ่งที่เขาจะสูญเสีย ถ้าเขาไม่ทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม ดังนั้นการที่คนเราจะปฏิบัติตามกฎหรือไม่จึงอยู่ที่ว่าเขาจะพิจารณาว่าเขาจะมีอะไรจะเสียหรือไม่ หากเขามีอะไรจะสูญเสียไม่คุ้มจากผลการกระทำผิดที่เขาได้รับแล้ว เขาจะไม่ทำ

ความสูญเสียในที่นี้ก็คือ สิ่งที่มีคุณค่ามีอยู่และเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับ เป็นที่พึงปรารถนาของสังคม ได้แก่ การมีการศึกษาดี การมีอาชีพดี การมีรายได้สูง ดังนั้นคนที่รายได้สูง มีการศึกษาดี มีอนาคตจึงมักประกอบอาชญากรรมน้อยกว่าคนที่ไม่มีอะไรจะเสีย คือ คนไม่มีการศึกษา ไม่มีอาชีพ ไม่มีงานทำ ดังนั้นการป้องกันอาชญากรรมจึงอยู่ที่ทำอย่างไรจึงจะทำให้คนมีอะไรจะเสียหากเขาประกอบอาชญากรรมนั้น คำตอบก็คือทำอย่างไรจึงจะทำให้คนมีงานทำ มีรายได้ และมีการศึกษา

ทฤษฎีการกดดัน (Strain Theory)

ทฤษฎีความกดดัน มองปัญหาต่างไปจากทฤษฎีการควบคุมโดยถือว่าการปฏิบัติตามกฎของมนุษย์เป็นสิ่งปกติ แต่การละเมิดเป็นสิ่งไม่ปกติ เช่นเดียวกับการเรียนรู้ระเบียบทางสังคมเป็นสิ่งปกติ เพราะมนุษย์ย่อมจะต้องเรียนรู้เพื่อมุ่งสู่จุดหมายปลายทาง อันเป็นค่านิยมของสังคม แต่มีบางสิ่งบางอย่างมากกดดันทำให้เขาต้องเบี่ยงเบนออกไปจากวิถีทางที่จะบรรลุเป้าหมายของสังคม Merton ได้อธิบายว่า ในทุกสังคมจะมีเป้าหมายหรือจุดหมายปลายทางซึ่งกำหนดโดยคนส่วนใหญ่ของสังคม ขณะเดียวกันก็จะกำหนดวิถีทางที่ถูกต้องในการบรรลุถึงเป้าหมายดังกล่าว แต่เมื่อบุคคลใดต้องประสบกับความขัดแย้งกันระหว่างเป้าหมายกับวิถีทางที่จะไปสู่เป้าหมายก็จะเกิดความกดดันกับบุคคลนั้น ซึ่งเรียกการที่ถูกกดดันนี้ว่า Anomie และทำให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนตามมา Merton ได้ยกตัวอย่างว่าในสังคมอเมริกัน ความสำเร็จด้านวัตถุ การมีเงินมาก ๆ คือ เป้าหมายของสังคม ในขณะที่วิถีทางที่ถูกต้องที่จะไปสู่เป้าหมายนั้นก็คือการขยันทำงานหนัก ศึกษาเล่าเรียน และมีความประพฤติดี แต่ที่อยากจะรวยก็เลยถูกกดดันให้จำต้องหันไปสู่วิถีทางที่ไม่ถูกต้อง นั่นคือการประกอบอาชญากรรม ในการที่จะให้ได้มาซึ่งเป้าหมายของสังคมคือความร่ำรวย

Merton ได้อธิบายรายละเอียดในการปรับตัวของบุคคล 5 แบบด้วยกันคือ

(1) ลักษณะการปรับตัวแบบ Conformity เป็นรูปแบบการปรับตัวของพฤติกรรมที่มีลักษณะโดยปกติ และเป็นส่วนใหญ่ของบุคคลในสังคมนั้นจะยอมรับทั้ง 2 ส่วนของโครงสร้างทางสังคม คือยอมรับทั้งวัตถุประสงค์และค่านิยมในสังคม และวิถีทางแห่งสังคมเพื่อที่จะนำไปสู่วัตถุประสงค์หรือค่านิยมในสังคมนั้น ๆ ด้วย ลักษณะการปรับตัวแบบนี้จะไม่ก่อให้เกิดปัญหาอะไรแก่สังคม และจะทำให้สังคมอยู่รอดไปได้

(2) ลักษณะการปรับตัวแบบ Innovation เป็นรูปแบบของการปรับตัวของพฤติกรรมของบุคคลในสังคมที่ยอมรับเพียงส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางสังคม คือ การยอมรับเพียงวัตถุประสงค์หรือค่านิยมในสังคมเท่านั้น แต่พวกนี้จะไม่ยอมรับวิถีทางแห่งสังคมเพื่อที่จะนำไปสู่วัตถุประสงค์หรือค่านิยมในสังคม เพราะพวกนี้จะปฏิเสธกฎเกณฑ์หรือระเบียบข้อบังคับของสังคมโดยทั้งหมด

(3) ลักษณะการปรับตัวแบบ Ritualism เป็นรูปแบบการปรับตัวของพฤติกรรมของบุคคลในสังคมที่ยอมรับแต่เพียงส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางสังคมเช่นเดียวกันกับการปรับตัวแบบ Innovation แต่ว่าในทางตรงกันข้าม พวกที่มีการปรับตัวแบบนี้จะยอมรับแต่วิถีทางแห่งสังคมเพื่อที่จะนำไปสู่วัตถุประสงค์หรือค่านิยมในสังคม แต่จะไม่ยอมรับวัตถุประสงค์หรือค่านิยมในสังคม กล่าวโดยทั่วไปพวกที่มีลักษณะการปรับตัวแบบนี้จะดำเนินชีวิตไปตามกฎเกณฑ์และระเบียบของสังคม หากแต่จะตัดความต้องการของตนเองในด้านวัตถุประสงค์ หรือค่านิยมในสังคมต่าง ๆ เสีย

(4) ลักษณะการปรับตัวแบบ Retreatism รูปแบบการปรับตัวของพฤติกรรมของบุคคลในสังคมที่ปฏิเสธโครงสร้างทางสังคมทั้ง 2 ส่วน คือ พวกนี้จะปฏิเสธหรือไม่ยอมรับวัตถุประสงค์หรือค่านิยมในสังคมและวิถีทางแห่งสังคม เพื่อที่จะนำไปสู่วัตถุประสงค์หรือค่านิยมในสังคมด้วย กล่าวได้ว่าพวกที่มีลักษณะการปรับตัวแบบนี้อาศัยอยู่ในสังคมจริง แต่ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมักจะหันเหไปหาสิ่งอื่น ๆ มาทดแทนโครงสร้างทางสังคมซึ่งมักจะได้แก่ ยาเสพติด เป็นต้น

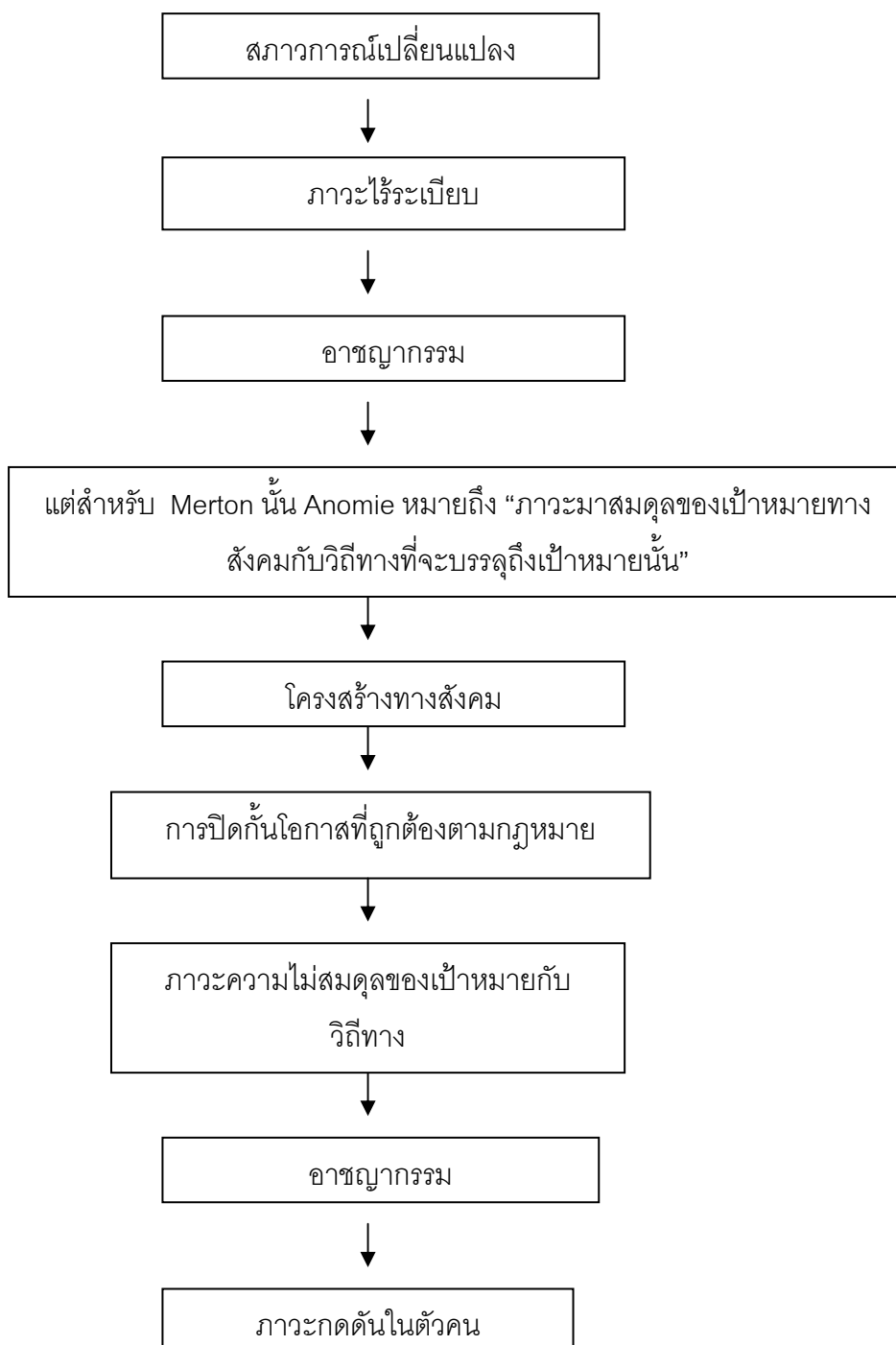
(5) ลักษณะการปรับตัวแบบ Rebellion ลักษณะการปรับตัวแบบนี้อาจจะกล่าวได้ว่ามิได้เป็นรูปแบบของการปรับตัวของพฤติกรรมของบุคคลในสังคม แต่ว่าเป็นลักษณะของพฤติกรรมของบุคคลที่นอกจากจะไม่ยอมรับทั้ง 2 ส่วนของโครงสร้างทางสังคมแล้ว พวกนี้ยังพร้อมที่จะเสนอโครงสร้างทางสังคมแบบใหม่ เพื่อทดแทนโครงสร้างทางสังคมที่มีอยู่แล้ว พวกนี้ได้แก่ นักปฏิวัติ นักการเมืองหัวรุนแรง และพวกที่ก่อการร้ายล้มล้างรัฐบาล

แบบการปรับตัวของบุคคลในสังคม

	เป้าหมาย	วิถีทาง
1. CONFORMITY	+	+
2. INNOVATION	+	-
3. RITUALISM	-	+
4. RETREATISM	-	-
5. REBELLION	+ -	+ -

หากจะพิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างทฤษฎีของ Merton กับของ Durkheim แล้ว จะเห็นว่าแม้ทั้งสองจะให้แนวคิดรวบยอดของคำว่า Anomie เป็นตัวอธิบายปรากฏการณ์ อาชญากรรมเหมือนกันก็ตาม แต่ทั้งสองใช้ในความแตกต่างที่ต่างกันในความหมายของ Durkheim นั้น Anomie ในหนังสือเรื่อง Division of Labour in the Society หมายถึง “ภาวะไร้ระเบียบ” “ภาวะการไร้ขาดการควบคุมที่เพียงพอจากสังคม” ดังนั้นในทัศนะของ Durkheim อาชญากรรมจะเกิดขึ้นดังแผนภูมิที่ 2.2

แผนภูมิที่ 2.2
กระบวนการเกิดอาชญากรรม

โดยสรุปแล้ว Durkheim อธิบายว่าทำไมคนถึงปฏิบัติตามกฎทฤษฎีของ Durkheim ไม่สนใจว่าทำไมคนถึงไม่ปฏิบัติตามกฎ เพราะถือว่าเป็นสิ่งปกติธรรมดา แต่สิ่งที่ต้องการศึกษา และอธิบายก็คือว่าทำไมคนถึงปฏิบัติตามกฎ มีอะไรผูกพัน ควบคุมเขาไว้ ในขณะที่ Merton อธิบายว่าทำไมคนถึงไม่ปฏิบัติตามกฎมีอะไรมาทำให้เขาไม่ปฏิบัติตามกฎ และคำตอบของ Merton ก็คือความกดดันที่เกิดจากความไม่สมดุลของเป้าหมายทางสังคมกับโอกาสทางสังคมนั่นเอง (สุดสงวน สุธีสร, 2529, น. 14-19)

ทฤษฎีโครงสร้างทางสังคม (Social Structure and Anomie Theory)

ผู้คิดทฤษฎีนี้คือ Robert K. Merton เขาเชื่อว่าโครงสร้างทางสังคมอาจก่อให้เกิดแรงกดดันต่อบุคคลบางคนและผลักดันให้เขากระทำผิด ค่านิยม วัฒนธรรมจะเป็นตัวกำหนดเป้าหมายของชีวิต ผู้ที่มาจากชนชั้นต่ำอาจมีโอกาสน้อยในการบรรลุเป้าหมายของชีวิต เพราะประสบความยากลำบากทางด้านเศรษฐกิจและการศึกษาจึงอาจจะใช้วิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย การประกอบอาชญากรรมอาจทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในชีวิต

สาเหตุพื้นฐานของอาชญากรรมจึงน่าจะได้แก่ ความบกพร่องของโครงสร้างทางสังคม ซึ่งก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างเป้าหมายทางวัฒนธรรมและวิธีการที่สังคมกำหนดซึ่งเปิดโอกาสให้บรรลุถึงเป้าหมาย โดยแบ่งความต้องการหรือชีวิตทางสังคมของมนุษย์ออกเป็นสองกรณีคือ

โครงสร้างทางวัฒนธรรม ซึ่งประกอบไปด้วยเป้าหมาย (Goal) และบรรทัดฐาน (Norm) ของแต่ละบุคคล

โครงสร้างทางสังคม ซึ่งประกอบไปด้วยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งวัดกันตามระดับชั้น โดยดูที่ความร่ำรวย ความมีชื่อเสียง เกียรติยศ และอำนาจ

ทฤษฎีนี้เน้นเรื่องความสำเร็จของชีวิต โดนถือเอาฐานะความร่ำรวย ความมีชื่อเสียง เกียรติยศและอำนาจมาเป็นตัวกำหนด เมื่อใดก็ตามที่มีความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายที่ต้องการกับความถูกต้องของวิธีการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายขาดสะบั้นลง การล่องละเมิดต่อบรรทัดฐานทางสังคมก็จะเกิดขึ้น โดยเฉพาะพวกชนชั้นต่ำ เช่น พวกที่อาศัยอยู่ตามสลัม ต้องดิ้นรนขวนขวายหาเงินทอง บางครั้งความจำเป็นบีบบังคับอาจต้องทำในสิ่งที่ผิดกฎหมาย สภาพการดำเนินชีวิตที่ไร้กฎหมายเป็นสิ่งที่น่าท้อ ทำให้ผู้ประพฤติแยกไม่ออกระหว่างความถูกต้องชอบธรรมและ

ความคิดมิชอบอาชญากรรมหรือการกระทำผิดของเด็กที่เกิดจากสภาพความคิดที่ไม่ชอบธรรมนั่นเอง โดยเฉพาะมักเกิดในหมู่ผู้ที่ด้อยการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่

ทฤษฎีนี้บางที่เรียกกันว่า Goals and Means Theory หมายความว่าเมื่อตั้งเป้าหมายไว้อย่างไรก็ต้องพยายามหาทางทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น แม้ว่าวิธีทางนั้นจะไม่ถูกต้องตามกฎหมายก็ตามขอให้สำเร็จตามเป้าหมายเป็นใช้ได้ สมมติถ้าตั้งเป้าหมายว่าจะต้องมีชีวิตอยู่อย่างมหาเศรษฐี ก็ต้องพยายามทำทุกวิธีทางให้ร่ำรวยขึ้นมาแม้ต้องกระทำความผิดต่าง ๆ ก็ยอม เช่น การค้ายาเสพติด ลักขโมย ต้มตุ๋น และอื่น ๆ

อย่างไรก็ตามมีผู้กล่าวว่าทฤษฎีสภาพไร้กฎเกณฑ์ของ Merton ไม่ได้อธิบายพฤติกรรมการกระทำผิดของเด็กที่กระทำผิดลงไปเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น โดยที่เด็กมิได้คิดมาก่อนว่าตนกระทำความผิดเพราะมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะไปสู่เป้าหมายของสังคมเลย (Sue Titus Reid, 1979, p. 182)

ทฤษฎีแก้ตัว (Theory of Neutralization)

ทฤษฎีแก้ตัวนี้เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ทฤษฎีนี้บางท่านแปลว่าทฤษฎีวิธีการเพื่อความเป็นกลาง ประเด็นความคิดมีอยู่ว่า เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดเพราะการเรียนรู้เทคนิคของการแก้ตัว แทนที่เด็กหรือเยาวชนจะมาเรียนรู้ค่านิยมทางศีลธรรม ซึ่งเป็นที่นิยมของคนส่วนใหญ่ในสังคม เด็กกลับเรียนรู้ในสิ่งที่ตรงกันข้าม ทฤษฎีนี้เป็นความคิดของ Sykes and Matza (Gresham M. Sykes and David Matzon in Wolfgang and other อ้างถึงใน อรรถนพ ชูบำรุง, 2527, น. 73-75) ทั้งสองท่านได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคในการแก้ตัวไว้ดังนี้

1. ปฏิเสธความรับผิดชอบ (The denial of responsibility) ในข้อนี้อธิบายได้ว่าผู้กระทำผิดใช้เทคนิคโดยโยนความผิดชอบให้คนอื่นหรือสิ่งอื่น เช่น อาจจะกล่าวว่าเป็นอุบัติเหตุ เป็นเพราะแรงกดดันจากภายนอกซึ่งตนไม่อาจจะควบคุมได้ เช่น การเกลียดชังจากพ่อแม่ การมีเพื่อนเลว สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ผู้กระทำผิดกระทำตนคล้ายลูกบิลเลียดกลมกลิ้งไปมาเพราะแรงกระทำของผู้อื่นหรือสิ่งอื่น

2. การปฏิเสธการทำร้าย (The denial of injury) เทคนิคในประการที่สองเกี่ยวเนื่องจากอันตรายหรือผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของเด็กและเยาวชน เป็นเวลานานมาแล้วที่กฎหมายอาญาได้แยกแยะให้เห็นถึงอาชญากรรมที่แตกต่างกัน 2 ประการคือ อาชญากรรมที่มี

ความผิดในตัวของมันเอง (หมายถึงผิดศีลธรรม) และอาชญากรรมที่มีความผิดเพราะกฎหมาย ห้ามไว้ทั้งที่ไม่ผิดศีลธรรม เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดก็สามารถที่จะประเมินการกระทำของตนเองว่าผิดหรือไม่ สิ่งที่คนอื่นเห็นว่าผิดนั้น เด็กหรือเยาวชนอาจจะตั้งคำถามขึ้นว่า คนอื่นได้รับอันตรายจากการกระทำของเขาจริงหรือเปล่า ทำให้เกิดการตีความไปได้มากมาย ตัวอย่างเช่น การกระทำอันป่าเถื่อนใด ๆ เขาอาจจะคิดเพียงว่าเป็นการเล่นซุกซนของเขาเอง หรือในกรณีที่มีการขโมยรถยนต์เขาก็คิดว่าเป็นการยืมไปใช้ก่อนไม่เห็นเสียหายอย่างไร หรือในกรณีการต่อสู้กันในแก๊ง เขาก็คิดว่าเป็นการทะเลาะกันเป็นส่วนตัว เป็นต้น

3. ปฏิเสธผู้เสียหายหรือผู้ได้รับอันตราย (The denial of the victim) ข้อนี้สามารถอธิบายได้ว่า ผู้ที่กระทำความผิดคิดว่าการกระทำของตนเองเป็นสิ่งที่เหมาะสม เพราะเป็นการลงโทษผู้ที่สมควรลงโทษ หรือเป็นการแก้แค้นแก่ผู้สมควรจะได้รับการแก้แค้น จึงถือว่าผู้ที่ได้รับการลงโทษหรือได้รับการแก้แค้นมิได้เสียหายแต่ประการใด อีกอย่างหนึ่งเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ เขาก็ปฏิเสธว่าเขากระทำกับสิ่งของ มิได้กระทำความเสียหายแก่ผู้ใด ความคิดที่ว่าไม่มีเหยื่อรับเคราะห์นี้เองเป็นความคิดอันสำคัญที่ทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดเรื่อยไป

4. ประักปรำผู้ที่ประักปรำตน (The condemnation of the condemner) หรืออาจจะกล่าวสั้นๆได้ว่า การไม่ยอมรับคนที่ไม่ยอมรับนับถือตน เทคนิคประการที่สี่นี้ เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดจะเบนความสนใจในพฤติกรรมของตนเองไปสู่แรงจูงใจที่ทำให้ตนกระทำความผิด แรงจูงใจที่สำคัญก็คือ การประักปรำจากบุคคลอื่นโดยเฉพาะผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ พวกเขาอาจจะกล่าวอ้างว่าผู้ที่ประักปรำเขาเป็นคนมือถือสาปากถือศีล มีจิตมารยาในการกระทำความผิดหรือมีเจตนาร้ายที่จะกระทำความผิดเพื่อประโยชน์ส่วนตัว เฉพาะกับตำรวจนั้นเขาอาจจะมองว่าเป็นคนที่ชั่วร้ายชั่วร้ายบังหลวง ใจเฝ้าและทารุณโหดร้าย พ่อแม่หรือครูก็เหมือนกันเป็นคนมือคด รักลูกไม่เท่ากัน การใช้เทคนิคเช่นนี้ก็เท่ากับว่าเขาพยายามเก็บกดความรู้สึกของตนเองไว้และกลับโจมตีความเลวร้ายของคนอื่นแทน

5. อ้างถึงความจงรักภักดีในระดับที่สูงขึ้นไป (The appeal to higher loyalties) เทคนิคข้อสุดท้ายนี้อาจจะอธิบายได้ว่า การที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด มีความภักดีหรือยึดมั่นในสิ่งอื่น ที่เขาเห็นว่าเหนือกว่าแนวประพฤติในสังคมส่วนใหญ่ สิ่งอื่นคอยกดดันหรือทำให้เขาต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง สิ่งอื่นที่สำคัญก็คือการมีมิตรจิตมิตรใจหรือความรักต่อเพื่อน ทั้งนี้มีได้หมายความว่าเขาจะไม่นับถือค่านิยมของสังคมใหญ่ แต่เขานับถือสิ่งอื่นมากกว่า เมื่อมีความขัดแย้งระหว่างการกระทำความผิดกฎหมายกับความรักเพื่อนหรือช่วยเพื่อน เขาก็จะเลือกการเข้าข้างการช่วยเหลือเพื่อนไว้ก่อน แม้ว่าเพื่อนจะกระทำความผิดและเขาเองก็ยอมกระทำความผิดด้วย เพราะเขาคิด

ว่าความรักเพื่อนนั้นสำคัญกว่าการเคารพกฎหมาย ความจริงข้อนี้เป็นที่ยอมรับกันมานานในหมู่นักวิทยาศาสตร์ทางสังคม

ทฤษฎีโอกาสที่แตกต่าง (Differential Opportunity Theory)

ทฤษฎีนี้ Cloward and Olin ได้เป็นผู้ตั้งขึ้น นับเป็นทฤษฎีที่นำหลักของทฤษฎีสภาพไร้กฎหมายของ Merton มาอธิบายใหม่ มีคำอธิบายว่า ความแตกต่างของวิถีทางที่จะไปสู่เป้าหมายนั้น มีทั้งที่ถูกต้องตามกฎหมายและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เช่น ในสลัมหรือแหล่งชุมชนแออัด หรือแหล่งเสื่อมโทรมก็มีวิถีทางที่แตกต่างกันทั้งสองอย่างดังกล่าว ส่วนทฤษฎีของ Merton ที่เกี่ยวกับสภาพไร้กฎหมายดังได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ได้ให้ทรรศนะอธิบายไว้ว่า อาชญากรรมหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบน เป็นผลมาจากวิถีทางกฎหมายมีอยู่อย่างจำกัด จึงต้องหันไปใช้วิถีทางที่ไม่ถูกต้อง ส่วน Cloward and Olin อธิบายขยายเพิ่มเติมออกไปอีกว่า ความแตกต่างกันที่จะใช้วิถีทางอันผิดกฎหมายก็มีอยู่ด้วยและความแตกต่างกันทำนองนี้เอง ที่ทำให้เกิดอาชญากรรมนานาชนิด ความแตกต่างกันทางชนชั้นของสังคม เช่น ชนชั้นต่ำและชนชั้นกลางต่างก็มีโอกาสที่จะแสดงบทบาทของการเป็นอาชญากรแตกต่างกันไป ส่วนใหญ่แล้วขึ้นอยู่กับการยอมรับนับถือวัฒนธรรมของกลุ่มอาชญากรและโอกาสที่จะแสดงบทบาท โอกาสที่จะประกอบอาชญากรรมที่แตกต่างกันไป เหมือนกับโอกาสที่แตกต่างกันในการดำเนินตามวิถีทางอันถูกต้องตามกฎหมายตามความเป็นจริงแล้ว บุคคลแต่ละบุคคลไม่ว่าจะอยู่ตำแหน่งใดในสังคม มีโอกาสที่ไม่เท่าเทียมกันในการใช้วิถีทางอันไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ในทำนองเดียวกันทุกคนก็มีโอกาสที่ไม่เท่าเทียมกันในการใช้วิถีทางอันถูกต้องตามกฎหมาย เมื่อเรากล่าวถึงวิถีทางแล้วก็มีนัยให้คำนึงอยู่ 2 ประการ ไม่ว่าจะเป็นทางที่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือทางที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย กล่าวคือ ประการแรกสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม ทำให้ได้รับค่านิยมและความชำนาญในการแสดงบทบาท ประการที่ 2 บุคคลมีโอกาสดังแสดงบทบาททันทีเมื่อเขาพร้อมที่จะแสดง กล่าวโดยสรุป คำว่าวิถีทาง หมายถึงลักษณะของการเรียนรู้และลักษณะของโอกาส

ด้วยความคิดเช่นนี้เองที่ Cloward and Olin ได้นำมาอธิบายการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน อาชญากรรม การติดสุราเรื้อรัง การติดยาเสพติด การเจ็บป่วยทางจิต และการฆ่าตัวตายความคิดของเขาเกี่ยวกับพวกที่ถดถอยออกจากสังคม มีความแตกต่างจากความคิดของ Merton โดย Merton คิดว่าพวกที่ถดถอยออกจากสังคม เช่น พวกติดยาเสพติด คือพวกที่ไม่

ปรารถนาที่จะใช้วิถีทางอื่นไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เช่นการประดิษฐ์สิ่งใหม่ขึ้นใหม่ ส่วน Cloward กลับเห็นว่าพวกนี้เป็นพวกล้มเหลวสองชั้น คือล้มเหลวที่ไม่รู้จักใช้วิถีทางอื่นถูกต้องตามกฎหมายและวิถีทางอื่นไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ในโลกนี้มีคนที่ประสบความสำเร็จเช่นนี้อยู่มากมายก่ายกอง เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดก็เพราะว่าเขาอยู่ในสังคมชั้นต่ำ ถูกพร่ำสอนว่าให้อยากได้ในสิ่งนั้นอยากได้ในสิ่งนี้ แต่สิ่งที่เขาต้องการจะได้มันไม่อำนวยความสะดวก ดังที่คิดไว้แนวทางอื่นเป็นที่นิยมเพื่อให้บรรลุความสำเร็จในทางเศรษฐกิจหรือทางการศึกษา มีอยู่อย่างจำกัด การที่จะตั้งเป้าหมายให้ต่ำลงมาก็ทำไม่ได้ จึงทำให้เกิดความวิตกกังวล และหันเข้าไปประกอบอาชญากรรม เมื่อโอกาสอำนวย แต่ถ้าโอกาสไม่อำนวยหรือไม่มีช่องทางก็ยอมทำผิดไม่ได้เช่นกัน

ทฤษฎีนี้พูดถึงโอกาส วิถีทางที่ผิดกฎหมายและไม่ผิดกฎหมาย ชนชั้นทางสังคมและเป้าหมายของชีวิต (อรรถนพ ชูบำรุง, 2527, น. 76-77)

ทฤษฎีความผูกพันของเฮอริชิ (Hirschi Bond Theory)

ทฤษฎีนี้เป็นเรื่องที่อธิบายการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ผู้ตั้งทฤษฎีนี้ได้เน้นในประเด็นของการควบคุมสังคม เนื้อหาสาระของทฤษฎีมีดังต่อไปนี้

เยาวชนนั้นมีอิสระที่จะกระทำผิดได้เมื่อความผูกพันต่อระเบียบแบบแผนของสังคมขาดสะบั้นลง การกระทำผิดนั้นมักจะกระทำในสิ่งที่ตื่นเต้นหรือกระทำในสิ่งที่สะดวกสบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอันพึงประสงค์ มีคนจำนวนมากเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมเช่นนี้ หากไม่หาทางยับยั้ง โดยการให้มีข้อผูกมัดกับผู้อื่น เมื่อความผูกพันขาดสะบั้น ก็ไม่จำเป็นเลยว่าจะต้องมีสิ่งอันใดมาจูงใจให้กระทำผิด เขาก็กระทำผิดจนได้

ทฤษฎีนี้ยึดประเด็นความคิดอยู่ตรงแนวคิดแห่งข้อผูกมัด ซึ่งข้อผูกมัดเป็นสิ่งที่บุคคลจะต้องมีต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม โดยเฉพาะต่อมาตรฐานความประพฤติที่ซึ่งบอกให้รู้ว่าความประพฤติเช่นไรเป็นความประพฤติที่เหมาะสม ผู้ตั้งทฤษฎีได้กำหนดมิติไว้มากมาย ซึ่งเป็นข้อผูกมัด กล่าวคือ

1. ความผูกพัน (Attachment) ซึ่งหมายถึงความแข็งแกร่งของการมีข้อผูกพันต่อผู้อื่น เช่น บิดา มารดา หรือเพื่อน ตัวอย่างเช่น เยาวชนบางคนมีความผูกพันกับบิดามารดา มากกว่ากับคนอื่น เพราะบิดามารดาได้แสดงความรู้สึกรักผูกพันต่อบุตรของตนเองมากกว่าคนอื่น ดังนั้นเป็นต้น

2. การผูกมัด (Commitment) หมายถึงการอุทิศตนอยู่ในแนวของการปฏิบัติที่ชอบเยาวชนที่มีแผนจะไปเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัย หรือมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าอย่างใดอย่างหนึ่ง จะอุทิศตนต่อกฎหรือระเบียบมากกว่าคนที่แตกต่างไปจากตนในเรื่องทำนองนี้

3. การเกี่ยวข้อง (Involvement) บุคคลมีความแตกต่างกัน ในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมซึ่งคอยจำกัดเวลา มิให้ไปยุ่งเกี่ยวกับพฤติกรรมเบี่ยงเบน

4. ความเชื่อ (Belief) บุคคลมีทัศนคติที่แตกต่างกันในการยึดถือระเบียบแบบแผนในเรื่องความเชื่อหรือทัศนคตินี้ Hirschi ได้กล่าวไว้ว่า มีความแตกต่างกันในเรื่องความมากน้อยของความเชื่อที่จะปฏิบัติตามกฎของสังคม ถ้าคนมีความเชื่อต่อการปฏิบัติน้อยคนก็มีแนวโน้มที่จะกระทำผิดมากขึ้น

ทฤษฎีของ Hirschi นี้ มีผู้กล่าวว่าไม่ได้ให้ความสนใจต่อความกดดันที่เกิดขึ้นภายในชนชั้น ประสบการณ์ในโรงเรียนและลักษณะอื่น ๆ ในสังคม ซึ่งมีผลกระทบต่อข้อผูกมัดที่บุคคลจะพึงมีต่อระเบียบทางศีลธรรม อีกนัยหนึ่งก็คือว่ามันน่าจะสมเหตุสมผลถ้าหากจะกล่าวว่าเยาวชนที่เสียเปรียบในทางเศรษฐกิจ หรือผู้ที่ประสบสิ่งเลวร้ายในสังคมย่อมจะบกพร่องต่อข้อผูกมัด แม้ว่าตนเองจะมาจากครอบครัวที่มีความสามัคคีกันดี อนึ่งประสบการณ์ในทางลบจากโรงเรียนก็อาจจะมีอิทธิพลต่อความแข็งแกร่งของข้อผูกมัดต่อระเบียบของสังคม ลักษณะเหล่านี้ น่าจะมีอิทธิพลเพียงพอที่จะครอบงำหรือมีชัยชนะต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวได้ (อณณพ ชูบำรุง, 2527, น. 99-101)

ทฤษฎีนิเวศวิทยา (Ecological Theory)

ความคิดทางมนุษย์นิเวศวิทยาเกี่ยวกับการเกิดอาชญากรรมในระยะเริ่มแรกในสหรัฐอเมริกา ได้เจริญเติบโตขึ้นในมหาวิทยาลัยชิคาโก โดยยึดหลักทฤษฎีจุดรวมของวงกลม (The Concentric Circle Theory) ของ Burgess โดยที่ Burgess เสนอว่าทฤษฎีของเขาสามารถจะประยุกต์ใช้ศึกษากับเมืองอื่น ๆ ได้ เขาได้แบ่งเมืองออกเป็น 5 เขตใหญ่ ๆ ตรงศูนย์กลางเมืองเป็นเขตที่ 1 นับเป็นเขตธุรกิจการค้าใจกลางเมือง ในเขตนี้จะมีโรงงานขนาดเล็ก ย่อมดั่งอยู่ มีการค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ และมีแหล่งพักผ่อนหย่อนใจชนิดที่ต้องจ่ายเงินทองอยู่บ้าง เช่น โรงภาพยนตร์ ไนต์คลับ เป็นต้น เขตที่ 2 จัดเป็นทางผ่านซึ่งเป็นเขตที่มีความเจริญทางธุรกิจและอุตสาหกรรมจะขยายออกไป เป็นเขตที่ไม่มีลักษณะถาวร มีคนซึ่งมีรายได้น้อยอาศัยอยู่มาก เขตที่ 3 เป็นเขตที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงาน เป็นเขตที่มีความเสื่อมโทรมน้อยกว่าเขต

ทางผ่าน ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่ 3 นี้ มีเงินพอที่จะหาความสุขความสบายจากเมืองใหญ่ได้ตามอัธยาศัย เขตที่ 4 เป็นเขตที่อยู่อาศัยของคนชั้นกลาง เป็นที่ตั้งบ้านเรือนของผู้มีวิชาชีพข้าราชการ ผู้ทำงานตามห้างร้านบริษัท ผู้ที่มีธุรกิจขนาดเล็ก และเขตสุดท้ายเขตที่ 5 เป็นเขตชานเมืองและเมืองบริวาร ผู้คนมักจะออกจากบ้านในตอนกลางวันและกลับมาพักผ่อนในตอนกลางคืน

จากสภาพของเขตต่าง ๆ ทำให้ตกอยู่ใต้อิทธิพลของสภาพแวดล้อม คนที่มีลักษณะเหมือนกันจะคบค้าสมาคมกัน ใครอยู่เขตไหนก็จะมีความชำนาญเฉพาะตัวตามเขตที่อยู่อาศัย ความแตกต่างที่สำคัญของคนที่อยู่อาศัยในเมืองใหญ่ก็คือความแตกต่างทางชนชั้น

หากจะนำทฤษฎีจุดรวมของวงกลมมาอธิบายการเกิดอาชญากรรม เขตที่มีอาชญากรรมมากก็คือเขตที่ 2 ซึ่งเป็นเขตทางผ่าน เนื่องจากธุรกิจจะพยายามเข้ามาทางเขตนี้นี้ ทำให้เขตที่อยู่อาศัยเสื่อมโทรมลงไป ใครที่คิดว่าจะขยับขยายไปอยู่ที่อื่นได้ก็จะเคลื่อนย้ายออกไป การที่จะพัฒนาให้บ้านเรือนน่าอยู่น่าอาศัยก็ทำได้ยากหากไม่ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล คนที่อาศัยอยู่ในเขตทางผ่านก็คือคนยากจน ขาดความชำนาญในการประกอบอาชีพ สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในเขต 2 นี้ ได้แก่ โกดังเก็บสินค้า โรงรับจำนำ โรงภาพยนตร์เก็บค่าเข้าชมในราคาถูก ร้านอาหาร สถานบันเทิง ไม่อาจจะควบคุมพฤติกรรมของคนได้ จึงคิดว่าในเขตที่ 2 เต็มไปด้วยอาชญากรรมและความเลวร้ายอื่น ๆ

อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่าอาชญากรรม การกระทำของเด็กและเยาวชนจะมีอยู่ในเขต 2 ในเขตอื่นก็มีเหมือนกัน และในบางเขตอาชญากรรมบางอย่างอาจมีมากกว่าในเขต 2 เสียอีก เช่น พวกทุจริตต่อหน้าที่หรือคอรัปชันจะมีมากในเขต 4 และ 5 ส่วนการพนันและโสเภณีมีกระจายอยู่ทุกเขต สำหรับการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชนนั้น Shaw and Mckay ได้รายงานให้ทราบว่าอัตราสูงสุดในเขต 2 ส่วน Thrasher ได้พบว่าแก๊งวัยรุ่นจะมีอยู่มากในแหล่งสลัม อย่างไรก็ตาม Shaw และผู้ร่วมงานวิจัยได้สรุปการค้นพบที่สำคัญแห่งสำนักชิคาโกไว้ 6 ประการ คือ

(1) เด็กหนีโรงเรียน การกระทำผิดของเยาวชน อาชญากรวัยผู้ใหญ่ ตามเขตต่าง ๆ ในนครชิคาโกมีอัตราการเกิดที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้เด่นชัด บางเขตมีอัตราการเกิดอาชญากรรมสูงมาก แต่บางเขตมีอัตราการเกิดอาชญากรรมต่ำมาก

(2) ยิ่งห่างออกไปจากจุดศูนย์กลางของตัวเมือง อัตราการเกิดของเด็กหนีโรงเรียน การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนและอาชญากรวัยผู้ใหญ่จะยิ่งลดน้อยลง แต่จะมีมากขึ้นเมื่อเข้าใกล้ศูนย์กลางของเมือง

(3) ชุมชนที่มีอัตราการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนมาก ก็จะมีอัตราการเกิดเด็กหนีโรงเรียนและอาชญากรวัยผู้ใหญ่มาด้วยเช่นกัน

(4) การที่อัตราการเกิดเด็กหนีโรงเรียน การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนและอาชญากรรมที่แตกต่างในเขตต่าง ๆ นั้น สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของสภาพชุมชนด้วย เขตที่มีอัตราการเกิดสิ่งเหล่านี้สูงจะมีลักษณะเสื่อมโทรมทางกายภาพและอัตราประชากรก็ค่อย ๆ ลดลง และเมื่อมีปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำผิดและอาชญากรรมแล้ว สภาพทางสังคมก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย

(5) การมีอัตราการเกิดอาชญากรรมสูงได้ปรากฏมาเป็นเวลานานแล้ว ถึงแม้ว่าประชากรจะเปลี่ยนไปอย่างเด่นชัดก็ตาม

(6) อัตราการเกิดของผู้กระทำผิดซ้ำจะมีมากตามอัตราการเกิดของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด อัตราการเกิดของผู้กระทำผิดซ้ำจะลดน้อยลงเมื่ออยู่ห่างจากศูนย์กลางของเมือง เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในเขตที่มีอัตราการเกิดสูงจะมีแนวโน้มเป็นผู้กระทำผิดซ้ำต่อไปได้ และอัตราผู้กระทำผิดจากเขตดังกล่าวจะถูกนำตัวขึ้นศาลถึง 3 ครั้งหรือมากกว่านั้น มากกว่าผู้ที่กระทำความผิดซ้ำในเขตที่มีอัตราการเกิดเด็กและเยาวชนกระทำผิดต่ำ

ประเภทของเขตที่มีการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนตามแนวคิดของ Taft and England

Taft and England สองนักอาชญาวิทยาชาวอเมริกัน ได้แบ่งประเภทของเขตที่มีการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนไว้ 7 ประเภท โดยถือว่าเขตนั้น ๆ มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน หมายความว่าเด็กและเยาวชนคนใดเข้าไปอยู่ในเขตนั้นแล้วจะมีความโน้มเอียงที่จะกระทำความผิดได้ 7 เขตที่ว่ามีดังต่อไปนี้

(1) เขตที่มีความยากจน มีครอบครัวธรรมดา ๆ ตั้งอยู่ และไม่ได้รับอิทธิพลจากสิ่งอื่นใด คนส่วนใหญ่เป็นคนยากจน การลักเล็กขโมยน้อยมีอยู่ทั่วไปในเขต

(2) เขตสลัม เป็นเขตยากจนที่มีความสลับซับซ้อนในด้านปัญหาประชากรและปัญหาอื่น ๆ มีตรอกแคบ ๆ มีด ๆ และมีความขึ้นแฉะ คนอยู่กันแบบตัวใครตัวมัน มีสิ่งอันไม่พึงปรารถนาอันเกิดจากการอพยพของคนที่ย้ายมาอยู่ใหม่ มีครอบครัวที่มีปัญหาแตกแยกประสบความทุกข์ไข้กระจายอยู่ทั่วไป มีคนที่ขาดทั้งที่พึ่งและคนที่ไม่ประสบความสำเร็จในงานอาชีพและขาดความชำนาญ มีพวกอาชญากร คนอนาถา คนติดยาเสพติดและติดสุราเรื้อรัง มีคนเคลื่อนย้ายเข้าออกอยู่อย่างสม่ำเสมอและไม่ค่อยรู้จักหน้ากัน อยู่กันอย่างแออัดยัดเยียด ขาดการควบคุมในเรื่องของความประพฤติ ขาดสิ่งส่งเสริมในทางสร้างสรรค์ สลัมเป็นเขตที่มีคนหลาย

พวกหลายเหล่า แต่ต้องประสบความล้มเหลวในชีวิต คนอาจจะสนิทสนมคุ้นเคยกันได้เมื่อโอกาสอำนวยเพื่อหวังการพึ่งพิง คนขาดสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต ขาดความหยิ่งในศักดิ์ศรี ลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้จึงทำให้สลัมเป็นสิ่งที่เกิดของอาชญากรรม

(3) เขตที่ขาดจากสังคมที่ยึดถือชนบประเพณีอันดีงาม มีสิ่งขวางกั้นทั้งทางกายภาพและทางสังคม สภาพทางกายภาพที่ขวางกั้น เช่น ถนนหนทาง แม่น้ำลำคลอง หรือบริเวณอุตสาหกรรมอันกว้างใหญ่ สภาพทางสังคมที่ขวางกั้น เช่น เขตที่แบ่งแดนระหว่างผู้เป็นปฏิปักษ์ของชนสองกลุ่ม เช่น กลุ่มของคนผิวขาวกับคนผิวสีในประเทศสหรัฐอเมริกา นับเป็นเขตขัดแย้งในทางวัฒนธรรมเป็นสนามต่อสู้ของคนสองพวก และจากการที่เป็นเขตซึ่งเกิดความขัดแย้งทางวัฒนธรรมนี้เองกลายเป็นแหล่งของการเกิดอาชญากรรมได้

(4) เขตที่มีบ้านเรือนอยู่กันอย่างหนาแน่น ไม่ใช่เขตสลัมคล้าย ๆ กับเป็นเขตบ้านเช่า ขาดการเคารพนับถือ ประเพณีอันดีงาม อยู่กันแบบไม่มีความสัมพันธ์กันเป็นส่วนตัว คนไม่รู้จักกัน ไม่มีการควบคุมทางสังคม คนไม่สนใจต่อการเมืองโดยเฉพาะปัญหาการปกครองท้องถิ่น เป็นสภาพสังคมที่ขาดระเบียบวินัย ขาดความต้องการในเรื่องการรักษาความปลอดภัย ไม่มีใครเอาใจใส่ใครขาดความปรารถนาในเรื่องมิตรไมตรี คนที่อาศัยอยู่ในห้องหับต่าง ๆ อยู่อย่างโดดเดี่ยว มีความฉุนเฉียว ง่าย ๆ มักแสดงพฤติกรรมในทางผิดปกติหรือประกอบอาชญากรรม

(5) เขตที่มีชุมชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่เพียงกลุ่มเดียว โดยปกติเขตนี้มักไม่ค่อยมีอาชญากรรมหรือการกระทำผิดของเยาวชน อย่างไรก็ตามอาจจะมีการขัดแย้งในทางค่านิยมเกิดขึ้นได้ คือค่านิยมของคนในเขตนั้นขัดแย้งกับค่านิยมแห่งชาติ ลูกอาจขัดแย้งกับพ่อเพราะลูกได้รับวัฒนธรรมใหม่ เป็นต้น

(6) เขตแห่งความชั่วร้าย ตามปกติเขตแห่งความชั่วร้ายมักจะเป็นเขตสลัม แต่ไม่ได้หมายความว่าเขตสลัมจะเป็นเขตแห่งความชั่วร้ายเสมอไป เขตแห่งความชั่วร้ายนี้ได้รับการปกป้องคุ้มกันจากเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อการประกอบธุรกิจที่ผิดกฎหมาย เช่น โสเภณี การพนัน นอกจากนี้จะเป็นเขตที่มีการทำมาหากินโดยผิดกฎหมายแล้ว ยังเป็นเขตที่ดึงดูดอาชญากรรมร้ายกาจที่ค่อยเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์อยู่ด้วย บางทีอาจจะเกิดการต่อสู้กันระหว่างเจ้าพ่อในเขตนั่น ๆ จึงเกิดแก๊งมาตกรขึ้น เขตเช่นนั้นเป็นเขตที่มีการทุจริตคอร์รัปชันในทางการเมือง มีผู้อุปการะในการประกอบกรรมชั่ว เด็กและเยาวชนที่อยู่ในเขตนี้อาจจะน้อยแต่ต้องคบหาสมาคมกับคนไม่ดี

(7) เขตชนบทซึ่งมีอิทธิพลต่อการเกิดอาชญากรรม ชุมชนในชนบทบางแห่งเป็นที่หลบซ่อนของพวกแก๊งที่ไปจากในเมือง เป็นที่เสื่อมคลายในทางธุรกิจการค้าแต่กลับมีการกระทำ

ผิดศีลธรรมเกิดขึ้น ขาดผู้นำในการพัฒนาชุมชน เป็นที่ ๆ คนอยู่ในฐานะที่ไม่มีทางเลือก มีการกระทำผิดศีลธรรมขึ้นทั่วไป

ความคิดเกี่ยวกับเขตของการประกอบอาชญากรรม และการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนหรือเขตที่อาชญากรรมอาศัยอยู่นี้ ศาสตราจารย์ Schmid พบว่าเขตดังกล่าวจะมีปัจจัยดังต่อไปนี้ปรากฏอยู่ คือ ครอบครัวไม่มีความเข้มแข็งพอ สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ประชากรย้ายเข้าออกตลอดเวลาและคนขาดความมีศีลธรรม

ทฤษฎีวัฒนธรรมรอง (Subcultures Theory)

ผู้ที่เป็นเจ้าของทฤษฎีนี้คือ Albert K. Cohen ทฤษฎีนี้อธิบายว่าการปฏิบัติของเด็กและเยาวชนอาจจะขัดแย้งกับแนวทางของผู้ใหญ่ในสังคมนั้น กล่าวคือ เด็กเหล่านั้นจะเรียนรู้เฉพาะวัฒนธรรมย่อยของพวกเขา เช่น สำนวนการสนทนา การแต่งกาย การไว้ทรงผม หรือการแสดงดนตรี เป็นต้น ซึ่งพวกวัฒนธรรมย่อยของเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้อาจจะขัดแย้งกับทัศนคติของผู้ใหญ่ (ผู้ใหญ่เห็นว่าไม่ดีงาม) กลุ่มเด็กและเยาวชนพวกนี้จึงเกิดปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมส่วนใหญ่ของสังคม เมื่อเป็นเช่นนี้กลุ่มเด็กและเยาวชนจึงหันเข้ามารวมกลุ่มกันและสร้างแบบแผนพฤติกรรมของตนเองขึ้นมาซึ่งพวกเขาคิดว่าจะสามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้

Cohen อธิบายว่าวัฒนธรรมย่อยของเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้มีได้มุ่งแสวงหาผลประโยชน์จากการกระทำหรือพฤติกรรมของตน แต่มุ่งแสดงให้เด็กและเยาวชนด้วยกันเห็นว่าตนนั้นเป็นคนเก่งหรือเป็นคนมีความสามารถเพื่อที่จะได้รับการยอมรับจากบรรดาเพื่อนในกลุ่มของตน เช่น การตั้งตนเป็นหัวหน้าแก๊งและมีฉายาเรียก ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในหมู่พวกของตน เช่น ปูระเบิดขวด เป็นต้น เพื่อให้เป็นที่ยอมรับนับถือในกลุ่มของตน

ทฤษฎีนี้อธิบายให้เข้าใจถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชนที่จับกันเป็นพวกเป็นหมู่ และพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนพวกนั้นเป็นไปในลักษณะที่ฝ่าฝืนระเบียบแบบแผนของสังคมส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้อธิบายได้เฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนชายเท่านั้น ส่วนเด็กและเยาวชนหญิงที่มารวมกลุ่มกันและมีพฤติกรรมในลักษณะเกเรนั้น ไม่เป็นไปในลักษณะเช่นนี้ (ประสาธน์ หล้าศิลา, 2515, น. 83)

Cohen กล่าวว่าวัฒนธรรมรองของผู้กระทำผิดประกอบไปด้วยลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ (Albert k. Cohen in Edwin H. Sutherland and Donald R. Cressey, 1966, pp. 109-110)

(1) ความสามารถรอบด้าน (Versatility) หมายถึงการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมได้มากมายหลายลักษณะ เช่น พวกขโมย นอกจากจะสามารถในเชิงขโมยแล้วยังสามารถในการเอารัดเอาเปรียบผู้อื่นได้สารพัดอย่าง

(2) การแสวงหาความสุขเพียงชั่วแล่น (Short – Run Hedonism) หมายถึงการแสวงหาความสุขในระยะสั้น ไม่ได้คิดวางแผนถึงความสุขใจในระยะยาว ไม่คิดถึงอนาคตมุ่งแต่ความตื่นเต้นในระยะเวลานั้น ๆ เป็นสำคัญ

(3) ความเป็นอิสระของกลุ่ม (Group Autonomy) หมายถึงกลุ่มที่ไม่ยึดอยู่กับข้อกำหนดในสังคมแต่ยึดอยู่กับค่านิยมของกลุ่มที่ตนสังกัดเป็นหลัก ถือเป็นกลุ่มที่มีความเหนียวแน่น หยิ่งในตนเอง มีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ในสังคม ขาดความเคารพนับถือผู้มีพระคุณ โดยมากมาจากครอบครัวที่ขาดระเบียบวินัยอยู่แล้ว เมื่อเข้ากลุ่มก็มักตามเพื่อน พ่อแม่ครูอาจารย์จึงเป็นคนที่ไร้ความหมายสำหรับเด็กและเยาวชนประเภทนี้

นอกจากนี้ Cohen (1956 อ้างถึงใน สุชา จันทน์อม, 2533, น. 12) ยังกล่าวอีกว่าการกระทำผิดของวัยรุ่นเป็นการตอบสนองต่อปัญหาของแต่ละคน ซึ่งเราทุกคนเกิดมามีปัญหาด้วยกันทั้งนั้น ถ้าครอบครัวเข้มงวดกวดขันกับเด็กและเยาวชนมากเกินไป เด็กและเยาวชนก็หาทางออกโดยการไปคบกับเพื่อนฝูงนอกบ้าน แล้วช่วยกันสร้างแบบแผนพฤติกรรมขึ้นมาใหม่เพื่อแก้ปัญหาของตนเอง และแบบแผนของพฤติกรรมเช่นนี้จะถ่ายทอดสืบต่อ ๆ กันไปจากเด็กคนหนึ่งที่เขาอยู่ร่วมกับกลุ่ม

ในทางจิตวิทยา เด็กและเยาวชนวัยรุ่นที่มีปัญหามักชอบก้าวร้าวทำลายสิ่งของ หรือพอใจที่จะเห็นผู้อื่นเดือดร้อนและพอใจที่จะฝ่าฝืนกฎระเบียบของสังคม ดังนั้นในวัฒนธรรมย่อย (Subculture) ของเด็กและเยาวชนพฤติกรรมของเขาจึงมีแนวโน้มที่จะต่อต้านระเบียบแบบแผนของสังคม (1956 อ้างถึงใน สุชา จันทน์อม, 2533, น. 12)

ทฤษฎีสถาบันที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเกิดอาชญากรรม (Institutions and Crimes Theory)

สถาบันเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับสังคมเพื่อแก้ปัญหาสังคม ในขณะที่เดียวกันก็อาจจะก่อให้เกิดอาชญากรรมได้ หากสถาบันนั้นทำหน้าที่ไม่เหมาะสม ซึ่งสถาบันที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในสังคมดังนี้

1. ครอบครัว เป็นสถาบันแรกที่มีหน้าที่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนทุกลักษณะ ครอบครัวได้พัฒนาเด็กและเยาวชนในเรื่องอารมณ์ สติปัญญา ศีลธรรม ความมีน้ำใจนักกีฬา ความเจริญเติบโตของร่างกาย ตลอดจนความเจริญด้านสังคม ครอบครัวมีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาสิ่งเหล่านี้ต่อเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะในวัยเริ่มต้นของชีวิต คือระยะ 1-5 ขวบ ส่วนอิทธิพลของสิ่งอื่น ๆ ได้เกิดขึ้นภายหลังอิทธิพลของครอบครัว คือหลังจากที่ครอบครัวได้ดำเนินการพัฒนาเด็กและเยาวชนเป็นระยะเวลานานพอสมควรแล้ว ครอบครัวสอนให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้และยอมรับกฎเกณฑ์เกี่ยวกับเวลา สถานที่และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ว่าต้องปฏิบัติตัวอย่างไรจึงจะเป็นที่ต้องการของบุคคลอื่นในสังคม การพัฒนาของเด็กและเยาวชนในครอบครัวในระยะเริ่มต้นนี้เองที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของเด็กในอนาคต ถ้าเด็กและเยาวชนได้รับการฝึกอบรมให้รู้จักค่านิยมที่ดีงามก็เชื่อได้ว่าเป็นการยากที่เด็กและเยาวชนจะประพฤติผิดกฎหมายบ้านเมืองต่อไปในอนาคต ในทางตรงกันข้ามหากเด็กและเยาวชนได้รับการกล่อมเกล่าให้เห็นงจกรเป็นดอกบัวแล้ว ก็มีทางที่จะเป็นไปได้ว่าในกาลข้างหน้าเด็กและเยาวชนจะประพฤติผิดกฎหมายได้

บุคคลสำคัญในครอบครัวที่จะมีอิทธิพลต่อชีวิตของเด็กและเยาวชนเป็นอย่างมาก คือ พ่อแม่ ความประพฤติและค่านิยมของพ่อแม่มีความหมายต่อการพัฒนาทัศนคติความรู้และเทคนิคในการดำรงชีวิตของเด็กและเยาวชนเป็นอย่างมาก

ในทางอาชญาวิทยา มีการยอมรับว่าหากพ่อแม่เป็นคนปราศจากศีลธรรม เช่น ชอบลักขโมย ชอบดื่มเครื่องดื่มของเมา ชอบเล่นการพนัน ย่อมมีส่วนสำคัญต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน เพราะพ่อแม่เป็นตัวอย่างที่เลวของลูก เป็นผู้สร้างบรรยากาศที่ไม่เหมาะสมขึ้นมาในครอบครัว ในกรณีที่พ่อแม่ไม่ได้เป็นตัวอย่างที่เลวของลูก ลูกก็ยังมีแนวโน้มที่จะประพฤติไปในทางที่ไม่เหมาะสมอยู่แล้ว หากพ่อแม่ทำชั่วให้ลูกดูเป็นตัวอย่างแล้วก็มีทางเป็นไปได้ว่าลูกจะชั่วด้วย และความชั่วที่ลูกทำอาจไม่เหมือนกับความชั่วที่พ่อแม่ทำแต่ก็ถือว่าเป็นความชั่วเหมือนกัน เช่น พ่อแม่เป็นคนชอบขโมยลูกอาจกลายเป็นโจรหรือฆาตรกรก็เป็นได้ อนึ่งหากพ่อแม่มีค่านิยมไปในทางทำลายแทนที่จะมีค่านิยมไปในทางสร้างสรรค์ ก็มีทางเป็นไปได้ว่าจิตใจของลูก

ที่ได้รับการอบรมจากพ่อแม่ นั้นจะไม่เข้มแข็งพอที่จะต่อต้านอิทธิพลที่จะชักนำไปในทางเสื่อมได้ พ่อแม่ที่มีค่านิยมไปในทางทำลายนั้นเท่ากับเป็นการส่งเสริมให้ลูกเป็นศัตรูกับครอบครัวของเขาเอง ความสงบเยือกเย็นในครอบครัวก็แทบจะไม่มี ลูกก็ริหาความสนุกสนานจากโลกภายนอกตามโอกาสที่จะสนองความต้องการของเขา อนึ่งการหย่าร้างก็ดี การแยกกัน หรือการตายของใครคนหนึ่งที่เป็นพ่อหรือแม่ก็ดี หรือการมีศาสนาหรือลัทธิการเมืองที่แตกต่างกันระหว่างพ่อแม่ก็ดีย่อมนำไปสู่ความไม่สมดุลขึ้นในครอบครัวและจะมีอิทธิพลต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนได้ เพราะครอบครัวเช่นนี้เป็นครอบครัวที่ขาดความสุขและยอมเปิดทางสำหรับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนได้เมื่อมีโอกาส (Stephen Schafer and Richard D. Knudten, 1970 อ้างถึงใน อรรถนพ ชูบำรุง, 2527, น. 84-90)

ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับการเกิดอาชญากรรมนี้ มี Sutherland and Cressey ได้จัดประเภทของครอบครัวที่จะมีส่วนทำให้เกิดอาชญากรรมหรืออาชญากรวัยรุ่นไว้ 6 ประเภท คือ

- (1) ครอบครัวที่มีสมาชิกบางคนไม่มีศีลธรรม ติดเหล้าติดยาเสพติดให้โทษ หรือทำมาเลียงชีพด้วยการประกอบอาชญากรรม
- (2) ครอบครัวที่ขาดพ่อหรือแม่ หรือขาดทั้งพ่อและแม่อันเนื่องมาจากการตาย การหย่าร้าง หรือการจากกันไป
- (3) ครอบครัวที่พ่อแม่ไม่ควบคุมดูแล เป็นเพราะความละเลยหรือเพราะความเจ็บป่วย
- (4) ครอบครัวที่ไม่ค่อยลงรอยกัน เช่น มีคนใดคนหนึ่งทำตนคอยบงการหรือเจ้ากี้เจ้าการตลอดเวลา มีอคติโดยให้ความรักไม่เท่าเทียมกัน มีความเป็นทุกข์เป็นร้อนหรือวิตกกังวลห่วงใยมากเกินไป มีความรุนแรงเกินไป ขาดการเอาใจใส่ต่อกัน มีความอิจฉาริษยา อยู่กันมากเกินไปหรือมีญาติเข้ามาสอดแทรกเกี่ยวข้อง เป็นต้น
- (5) เป็นครอบครัวที่คนอยู่อาศัยต่างชาติต่างศาสนา กัน มีประเพณีนิยมและมาตรฐานในการดำรงชีพที่ต่างกัน เป็นบ้านที่ให้ความอุปการะคนจำนวนมาก ๆ หรือเป็นบ้านที่ยึดมั่นในระเบียบแบบแผนมากจนเกินไป
- (6) เป็นบ้านที่เศรษฐกิจไม่ดีพอหรือมีความกดดันทางเศรษฐกิจ เช่น ไม่มีงานทำ มีความยากจน พ่อแม่ต้องออกไปทำงานจนไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนลูก

2. การศึกษาหรือโรงเรียน โรงเรียนมีส่วนสัมพันธ์กับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนอยู่มาก ทั้งในแง่ปัญหาที่โรงเรียนก่อขึ้นมาเองและในแง่ปัญหาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับโรงเรียน ซึ่งมีข้อควรพิจารณา 2 ประการ

(1) โรงเรียนขาดความสนใจที่จะแสวงหาวิธีและแนวทางปฏิบัติ เพื่อช่วยเหลือเด็กให้เอาชนะพลังที่จะชักนำเด็กและเยาวชนไปสู่การกระทำผิด

(2) โรงเรียนบางแห่งเป็นตัวการโดยทางอ้อมให้เด็กและเยาวชนกระทำผิด เพราะทางโรงเรียนได้ใช้วิธีที่ทำให้เด็กและเยาวชนบางคนประสบความล้มเหลว เช่น การปฏิบัติที่ทำให้เด็กขาดความสนใจต่อการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งเป็นผลให้เด็กมีความมั่วร้ายหรือปฏิกิริยาต่อครูต่อโรงเรียนหรือทำให้เด็กและเยาวชนขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดความคิดริเริ่ม มีทัศนคติไปในทางลบและคิดว่าตนเองเป็นบุคคลที่ไม่พึงปรารถนา โรงเรียนบางแห่ง เช่น โรงเรียนในชนบทที่ห่างไกลหรือในถิ่นที่ยากจนมาก ๆ เป็นโรงเรียนที่ไม่สามารถจัดการกับเด็กและเยาวชนที่ไม่พร้อมที่จะเรียน ใช้วิธีที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของเด็กและเยาวชน มีครูซึ่งขาดการเอาใจใส่และมีความมั่วร้ายต่อเด็กและเยาวชน ถ้าเด็กและเยาวชนเองไม่เคารพพ่อแม่อยู่แล้วก็ยิ่งจะเพิ่มปัญหามากขึ้น แทนที่เด็กจะสนใจเรียนก็จะหันไปหาสิ่งอื่น ๆ นอกเหนือจากการเรียน เช่น หากเด็กและเยาวชนไม่สนใจการเรียนทางออกทางหนึ่งก็คือเด็กและเยาวชนจะหนีเรียน ซึ่งการหนีเรียนนี้เองที่อาจจะทำให้เด็กและเยาวชนกระทำผิดต่อไปได้ เด็กที่กระทำผิดพวกนี้พิจารณาได้ว่าเป็นพวกที่มีความล้าหลังในทางการเรียน คนพวกนี้จะมองว่าโรงเรียนเป็นสิ่งที่ทำให้เขาไม่พอใจคอยคุกคามความรู้สึกส่วนตัวของเขา

โรงเรียนที่ดีจะต้องจัดเตรียมเด็กและเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่รู้หน้าที่ เพื่อการดำรงตนอยู่ในสังคมประชาธิปไตย ซึ่งทุกคนสามารถที่จะกำหนดหน้าในชีวิต อยู่ในฐานะที่มีเกียรติหรือกลายเป็นบุคคลชั้นสูงได้โดยความอดสาหัสของตนเอง นอกจากนี้โรงเรียนจะต้องเชื่อมโยงตนเองหน่วยงานต่าง ๆ และชุมชน ต้องทำให้เด็กและเยาวชนทุกคนแน่ใจว่าตนเองเป็นผู้ที่มีสุขภาพดี มีการปฏิบัติที่ถูกต้องตามกฎหมาย มีสวัสดิภาพ หากสิ่งเหล่านี้ดำเนินไปอย่างไร้ความหมายหรือผิดทิศทางก็อาจทำให้เกิดปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนได้ แต่หากได้รับการจัดการที่เหมาะสมอยู่กับร่องกับรอยก็จะสามารถป้องกันและกระทำผิดได้

3. รัฐบาล มีทฤษฎีที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับอาชญากรรมได้กล่าวว่าอาชญากรรมเกิดขึ้นมากเพราะขาดการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง ปลอ่ยให้ผู้กระทำผิดมากมายลอยนวลอยู่ได้โดยปราศจากการลงโทษ การแก้ปัญหานี้จึงต้องให้ตำรวจและศาลบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดจึงจะสามารถลดอาชญากรรมได้ อย่างไรก็ตามการที่จะทำได้

อย่างนั้นจะต้องประสบกับความยากลำบากเป็นอย่างมาก เพราะหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมขาดความเข้มแข็งและไร้ประสิทธิภาพพอ ๆ กับการที่สังคมขาดประสิทธิภาพในการควบคุมอาชญากรรม เพราะสังคมมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้เกิดอาชญากรรม (Richard Quinney in Sutherland and Cressey, 1974, p. 228) อย่างไรก็ตามปัจจัยเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองดูเหมือนจะมีความสำคัญเป็นอันมากในการบังคับใช้กฎหมาย คนทั่วไปจะเคารพกฎหมายและเคารพเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองก็ต่อเมื่อเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองกระทำตนเป็นที่เคารพกฎหมายด้วย (Frank D. Day อ้างถึงใน อรรถนพ ชูบำรุง, 2527, น. 89)

4. สื่อมวลชน สื่อมวลชนเราถือว่าเป็นสถาบันทางสังคมอย่างหนึ่ง เป็นที่ถ่ายทอดความคิดความเห็นจากผู้ชำนาญการไปสู่มวลชนซึ่งมีความแตกต่างกันในทางค่านิยม เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับอาชญากรรมนั้น เชื่อกันว่าการถ่ายทอดอย่างซ้าซากเกี่ยวกับพฤติกรรมของอาชญากร จะมีอิทธิพลอย่างสำคัญยิ่งต่อการถ่ายทอดความคิดที่ผิดแก่ผู้รับรู้หรือรับฟัง ยิ่งในกรณีที่ถ่ายทอดให้เห็นว่าผู้ละเมิดกฎหมายเป็นผู้สมควรได้รับความเห็นอกเห็นใจหรือการยกย่องสรรเสริญด้วยแล้วก็ยิ่งเป็นอันตรายมากยิ่งขึ้น สื่อมวลชนมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเป็นตัวหนุนทศนคติเดิม หรือมิฉะนั้นก็ส่งเสริมให้เห็นตามสภาพแวดล้อมที่ตนรู้สึกดีแล้ว ทั้งที่ทศนคติหรือสภาพแวดล้อมเหล่านั้นจะเป็นสิ่งนำไปสู่การกระทำผิดกฎหมายอาญา ทำให้บุคคลที่มีทศนคติผิด ๆ มาก่อนพลอยมีภาพที่ผิด ๆ ไปกับสื่อมวลชนที่เขาได้สัมผัส เพราะสิ่งที่ปรากฏอยู่ในสื่อมวลชนเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับความต้องการและผลประโยชน์ของตนเอง เป็นสิ่งที่ตนอยากหรือพร้อมที่จะเรียนรู้หรือทำความเข้าใจ แสดงว่าตนเองมีค่านิยมที่ตรงกับสิ่งที่สื่อมวลชนแสดงออกมาคือลักษณะที่เป็นอันตรายของสื่อมวลชนซึ่งมองสิ่งผิดหรือค่านิยมที่ผิด ๆ ให้แก่สาธารณชน

สื่อมวลชนที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนมากมี 3 ประการ คือ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ และโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์นั้นทำให้เราคิดว่าบ้านเมืองเต็มไปด้วยอาชญากรรม ทั้งที่จริงอาชญากรรมเป็นพฤติกรรมของคนส่วนน้อย การลงข่าวยาว ๆ เกี่ยวกับอาชญากรรมพร้อมกับการเขียนให้เกิดอารมณ์คือสิ่งที่ไม่สมควร เพราะเท่ากับเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมอาชญากรรม สำหรับโทรทัศน์นั้นมีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชนมากเช่นกัน แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การควบคุมของครอบครัว โรงเรียนหรือแม้กระทั่งความสัมพันธ์กับคนรุ่นเดียวกัน ตลอดทั้งปัจจัยอื่น ๆ ด้วย ภาพยนตร์ก็เป็นสื่อมวลชนอย่างหนึ่ง ที่ถ่ายทอดค่านิยมในเรื่องความมั่นคง วัตถุนิยม ความไร้ศีลธรรม ทั้งในแง่การประกอบอาชญากรรมและความสัมพันธ์ทางเพศ ทำให้เยาวชนยอมรับแบบอย่างและโน้มเอียงไปทางกระทำผิดได้

ทฤษฎีการคบค้าสมาคมที่แตกต่าง (Differential Association Theory)

ผู้เป็นเจ้าของทฤษฎีนี้คือ Edwin H. Sutherland กล่าวว่าอัตราส่วนของการทำผิดมากน้อยเพียงใดนั้นเป็นผลมาจากลักษณะของการคบค้าสมาคมระหว่างบุคคลในกลุ่มและการที่บุคคลเรียนรู้จากกลุ่ม

การที่บุคคลคบหาสมาคมกันในกลุ่มทำให้บุคคลรับเอาค่านิยมและพฤติกรรมของบุคคลอื่นมาถือปฏิบัติ ซึ่งอาจจะเป็นพฤติกรรมที่ดีหรือไม่ดีนั้นขึ้นอยู่กับอัตราส่วนของการติดต่อสัมพันธ์ ทฤษฎีนี้ถือว่าพฤติกรรมที่ดีหรือไม่ดีนั้นเป็นสิ่งที่ได้รับมาจากการเรียนรู้ตั้งแต่เล็ก ๆ จนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต

ทฤษฎีนี้มีสาระสำคัญดังนี้ (Edwin H. Sutherland, 1974, pp. 75-77)

- (1) การกระทำความผิดเกิดจากการเรียนรู้
- (2) การเรียนรู้เกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น อันเป็นการสื่อสารสัมพันธ์ 2 ทางระหว่างบุคคลหนึ่งกับบุคคลอื่น
- (3) การติดต่อสัมพันธ์ของบุคคลต่อบุคคลหนึ่งในกลุ่มเพื่อน ญาติพี่น้อง เพื่อนร่วมงาน เพื่อนบ้าน ผู้คุ้นเคยกัน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญกว่าสื่อสารมวลชนอื่น ๆ
- (4) การเรียนรู้การกระทำความผิดเกิดจากการแนะนำสั่งสอนทางด้านวิธีการประกอบอาชญากรรม ทักษะคติ เหตุผลและแรงจูงใจ บุคคลบางกลุ่มมีทักษะคติฝ่าฝืนกฎหมายมากกว่าการเคารพกฎหมายแต่บางกลุ่มก็เคารพกฎหมายมากกว่า
- (5) บุคคลกลับกลายเป็นผู้กระทำความผิดเพราะยอมรับการกระทำความผิดมากกว่าการปฏิเสธการกระทำความผิด
- (6) ผลต่างของการสมาคมจะมีความแตกต่างกันทางด้านความสำคัญ ความถี่ระยะเวลาและความหนักเบา เช่น อิทธิพลในวัยเยาว์จะมีความสำคัญในการเรียนรู้มากกว่าระยะเวลานานและข้าชาก็มีอิทธิพลต่อบุคคลมากกว่าระยะเวลานั้นและการกระทำเป็นครั้งคราว
- (7) การกระทำความผิดเป็นการแสดงออกถึงความต้องการและค่านิยมทั่ว ๆ ไปแต่ความต้องการและค่านิยมทั่วไปนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นสาเหตุแห่งอาชญากรรม เช่น ความต้องการและค่านิยมจะเป็นแรงกระตุ้นให้คนหางานทำหรือทำงานหนัก ในทำนองเดียวกันก็อาจกระตุ้นให้คนกระทำความผิด

ทฤษฎีของ Sutherland อาจสรุปสั้น ๆ ได้ดังนี้ (ฉันทนพ ชูบำรุง, 2527, น. 99) คนกระทำความผิดเพราะเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรจากผู้ที่มีสนิทสนมคุ้นเคยเป็นเวลานาน จนผู้เรียนรู้มองเห็นสิ่งผิดกฎหมายเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ทำให้เรียนรู้ในเรื่องเทคนิค แรงจูงใจ ตัณหา วิธีหาเหตุผลเข้าข้างตัวเองและทัศนคติต่าง ๆ ในการกระทำความผิด

อย่างไรก็ดี มีผู้โต้แย้งทฤษฎีนี้ว่าไม่สามารถอธิบายได้แจ่มแจ้งถึงสาเหตุของการกระทำความผิดในแบบต่าง ๆ เช่น บุคคลที่มีความคุ้นเคยและเป็นพรรคพวกเดียวกันกับบุคคลที่ประกอบอาชญากรรม แต่เขาผู้นั้นกลับไม่ได้กระทำความผิด ซึ่ง Sutherland ก็แก้ว่าเป็นเพราะลักษณะประจำตัว ของบุคคล ความกดดัน และการเลือกคบหาบุคคลตามความพอใจ ความประพฤติดจึงแตกต่างกันออกไป (สุชา จันทน์เอน, 2533, น. 11)

ทฤษฎีกลไกแห่งการควบคุม (Containment Theory)

ผู้คิดทฤษฎีนี้คือ Walter C. Reckless ทฤษฎีนี้เน้นว่าบุคคลจะยับยั้งไม่กระทำความผิดก็ต่อเมื่อมีกลไกการควบคุมสูง กลไกการควบคุมภายนอกได้แก่ความรักห่มุณณะ ความผูกพันทางสังคมกับผู้อื่น สำหรับกลไกการควบคุมภายในได้แก่การควบคุมตัวเอง ความคาดหวังที่มีเหตุผล การมีทัศนคติที่ดีกับตนเอง การมีความรับผิดชอบ ความสามารถทนต่อความคับข้องใจ การหาสิ่งชดเชยเพื่อให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจและอื่น ๆ (Gibbons, 1976, p. 95)

นอกจากนี้ Reckless (1971, pp. 470-480) ยังกล่าวว่ามีแรงอยู่ 3 แรงที่ผลักดันให้คนคอยกระทำความผิด ซึ่งได้แก่

(1) แรงกดดันทางสังคม (Social Pressur) อันได้แก่ความขัดแย้ง การทะเลาะกันภายในครอบครัว การถูกเอารัดเอาเปรียบ การขาดโอกาสในการศึกษาและการประกอบอาชีพ การมีฐานะที่ไม่ทัดเทียมกัน และระบบของการมีชนชั้น ตลอดจนความไม่เป็นธรรมต่าง ๆ ทางสังคม

(2) แรงดึงดูดทางสังคม (Social Pulls) อันได้แก่การคบเพื่อนเลว การเข้าร่วมกลุ่มกับผู้กระทำความผิด การถูกชักจูง ยั่วยวน หรือชักชวนให้กระทำความผิดและการโฆษณาชวนเชื่อต่าง ๆ

(3) แรงปรารถนาภายใน (Inner Pushes) ได้แก่ความไม่พอใจ ความผิดหวัง ความเครียด ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว ความก้าวร้าว ความยากกรวย อยากมีเกียรติ ความชิงดีชิงเด่น ความต้องการอย่างแรงกล้าและทันทีทันใด ความรู้สึกด้อยต่ำ ความวิตกกังวล และอื่น ๆ

หากสามแรงแสดงกล่าวอยู่เหนือกลไกของการควบคุม ก็จะทำให้คนกระทำผิดได้ กลายเป็นอาชญากรได้ในที่สุด

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีกลไกในการควบคุมมีข้อสมมติฐานที่ว่าระบบการควบคุมภายในอันได้แก่จิตใจที่เข้มแข็งและระบบการควบคุมภายนอกอันได้แก่สภาพสังคมที่เข้มแข็ง ย่อมป้องกันการเกิดอาชญากรรมได้ การที่อาชญากรรมมีมากนั้นแสดงให้เห็นว่าทั้งระบบการควบคุมภายในและระบบการควบคุมภายนอกมีลักษณะอ่อนแอ ไม่อาจต้านทานกับพลังกดดัน พลังดึงดูดทางสังคมและค้นหาอันแรงกล้าของคนได้ หากจะนำทฤษฎีนี้มาใช้แก้ไขปัญหาอาชญากรรมในประเทศไทยก็ควรเน้นที่เราจะต้องพัฒนาทั้งจิตใจคนและสถาบันทางสังคมให้เข้มแข็งกว่าที่เป็นอยู่นี้อีกหลายเท่าตัว จึงจะทำให้สังคมนี้ดำรงอยู่อย่างสันติปลอดภัยจากอาชญากรรมนานาประการ (อรรถพร ชูบำรุง, 2527, น. 103)

ทฤษฎีหลายสาเหตุ (The Multiple Factor of Causality Theory)

นักอาชญาวิทยาหลายท่านยอมรับกันว่า การกระทำผิดของบุคคลมิใช่เกิดขึ้นจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่อาจเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ ทั้งทางด้านชีววิทยาและทางด้านสังคม โดยเฉพาะทางด้านสังคมดูเหมือนจะมีอิทธิพลมากกว่า นักอาชญาวิทยาตั้งข้อสังเกตว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมักจะเป็นเด็กและเยาวชนที่พบเห็นแต่การกระทำที่ไม่ถูกต้อง ที่คอยเลี่ยมสอนให้เขากระทำผิดเรื่อยไป ชีวิตที่อดอยากยากแค้นหรือผิดหวัง ขาดความอบอุ่นและอื่น ๆ จะช่วยหล่อหลอมชีวิตของเขาให้มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อเพื่อนร่วมโลกและปลูกฝังค่านิยมที่ผิด ๆ ให้แก่เขา นอกจากนี้ความกดดันต่าง ๆ ความทุกข์ทรมานที่เขาได้รับเป็นประจำทำให้เขาเกิดความบกพร่องทางจิตใจและกระทำผิดลงไปได้ง่ายขึ้น (Smith and Berlin, 1974, pp. 6-8)

ในกลุ่มทฤษฎีหลายสาเหตุมีนักทฤษฎีที่สำคัญหลายคน เช่น Mannheim, Gibbons, Suzuki ซึ่งทฤษฎีของแต่ละคนสามารถสรุปได้ดังนี้ (อรรถพร ชูบำรุง, 2527, น. 117)

(1) ทฤษฎีของ Mannheim เน้นความสำคัญของจิตใจ ปัจจัยทางจิตใจถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดอาชญากรรมหากขาดแรงจูงใจของจิตใจแล้วอาชญากรรมก็จะไม่เกิด ดังนั้นอาชญากรรมจะเกิดก็ต่อเมื่อมีแรงจูงใจหรือแรงกดดันอยู่ระดับหนึ่ง การที่มีแรงจูงใจแสดงว่าต้องมีปัจจัยอย่างอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้น ตามทฤษฎีนี้จึงต้องมีปัจจัยอย่างน้อย 2 ประการอาชญากรรมจึงจะเกิด

(2) ทฤษฎีของ Gibbons เน้นปัจจัยทั้ง 3 ประการ คือปัจจัยที่เป็นพื้นฐาน ปัจจัยแทรกซ้อน และปัจจัยหนุน ปัจจัยทั้ง 3 ประการจะต้องรวมตัวกันอาชญากรรมจึงจะเกิด ปัจจัยพื้นฐาน เช่น ความยากจน ปัจจัยแทรกซ้อน เช่น คบคนชั่ว ปัจจัยหนุน เช่น โอกาส อาชญากรรมเกิดขึ้นได้อย่างไรตามทฤษฎีของ Gibbons อาจกล่าวได้ว่า คนจนคบคนชั่วและโอกาสอำนวยเขาจึงประกอบอาชญากรรม

(3) ทฤษฎีของ เวสต์ตัน และ เวลส์ ได้กล่าวสรุปไว้ว่าปัจจัยเดียวก็อาจจะทำให้เกิดอาชญากรรมได้ นักอาชญาวิทยา 2 ท่านนี้ ละไว้ในฐานที่เข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยทางจิตใจ ซึ่งเราไม่อาจจะมองข้ามปัจจัยทางด้านจิตใจไปได้ ดังนั้น ความคิดของเวสต์ตัน และ เวลส์ จึงสอดคล้องกับความคิดของ Mannheim

(4) ทฤษฎีของ Suzuki เน้นความสำคัญของปัจจัยทางสังคมซึ่งเป็นตัวกำหนดปัจจัยทางจิตใจ ดังนั้นการพัฒนาสังคมให้เจริญทั้งทางวัตถุและทางจิตใจจึงเป็นสิ่งจำเป็น

ทฤษฎีประทับตรา (Labeling Theory)

แนวทัศนคติในการประทับ (Labeling Perspective) ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ การกระทำผิดเกิดขึ้นเพราะสังคมเป็นผู้ประทับตรา การประทับตรานั้นเกิดขึ้นเมื่อมีการกระทำผิดครั้งแรกและผู้กระทำผิดได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานอื่น ๆ ในสังคม สถาบันเหล่านี้เป็นผู้กำหนดว่าเขามีพฤติกรรมเป็นอาชญากร เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้กระทำผิดก็ยอมรับการประทับตราและเริ่มกำหนดทิศทางแห่งความประพฤติของตนเองในอนาคตให้สอดคล้องกับการรับรู้ของสังคม โดยนัยนี้อาชญากรรมหรือการกระทำผิดจึงเกิดขึ้นเพราะปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคม (Silver, 1981 อ้างถึงใน สวัสดิ์ ไพฑูรย์, 2533, น. 12)

พัฒนาการของทฤษฎีประทับตรา

จุดกำเนิดของทฤษฎีประทับตรา สามารถสืบสาวไปได้จนถึงผลงานการเขียนของ Tannenbaum ใน ค.ศ. 1938 เขาเป็นนักอาชญาวิทยาและเป็นคนแรกที่ริเริ่มใช้คำว่า “การระบายสีแห่งความชั่วร้าย” (Dramatization of Evil) เมื่ออธิบายพฤติกรรมอาชญากร กล่าวคือ ในแง่ทฤษฎีนี้แม้พฤติกรรมอาชญากรจะเป็นสิ่งชั่วร้าย แต่ที่ชั่วร้ายไปกว่านั้นก็คือ การที่สังคมพยายามผลักดันให้อาชญากรหรือผู้กระทำผิดถลาลึกลงไปในทางที่เป็นภัยต่อส่วนรวมมากยิ่งขึ้น จนไม่อาจหรือไม่ยอมเปิดโอกาสให้บุคคลที่ประพฤติดกกลับตัวเป็นพลเมืองดี ในงานของเขาซึ่งศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมเบี่ยงเบน โดยพิจารณาถึงบทบาทของคนประเเมน กระบวนการที่

สังคมชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมที่เด็กหรือเยาวชนกระทำเป็นสิ่งไม่ดีควรถูกต่อต้าน และสังคมชี้ให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนทำเลวร้าย การทำเช่นนี้ จึงนำไปสู่การแทนที่จะมองว่าพฤติกรรมนั้นไม่ดี กลายเป็นมองว่า เด็กไม่ดีและผลที่ตามมา เด็กและเยาวชนจะถูกแยกโดดเดี่ยวออกจากสังคม และมองตนเองตามที่สังคมนิยามว่าเป็นเด็กเลว

อย่างไรก็ดี ทฤษฎีประคับประคองได้รับการนิยามและการขยายต่อเติมขึ้นมาอย่างมาก ในช่วงทศวรรษที่ 1960 และเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน

นักทฤษฎีประคับประคองที่สำคัญในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ประกอบด้วย Lemert, 1951; Kitsuse, 1962; Erickson, 1962; Becker, 1963; Schur, 1971 แต่ละคนก็ได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ดังนี้ คือ

Lemert เขาได้เขียนหนังสือเรื่อง Social Pathology ซึ่งถือว่าเป็นหนังสือที่ได้รับความนิยมมาก โดยเขาพยายามที่จะเสนอทฤษฎีการเบี่ยงเบนทางสังคมวิทยาอย่างเป็นระบบ และสามารถอธิบายพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้ทุกอย่าง เขาเสนอการเบี่ยงเบนออกเป็น 2 ประเภท คือ ที่เป็นพฤติกรรมและที่เป็นบุคคล ความเบี่ยงเบนประเภทแรกที่เป็นพฤติกรรม ก็คือ การกระทำที่แสดงออกมาซึ่งเบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานที่สังคมนั้น ๆ ยึดถืออยู่ ส่วนความเบี่ยงเบนประเภทที่สองที่เป็นบุคคล ก็คือ เอกลักษณ์ (Identity) นั่นคือการที่บุคคลจะมีเอกลักษณ์ของผู้เบี่ยงเบนก็ต่อเมื่อเขารับรู้จากการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) และเกิดการตกผลึก ซึ่งเท่ากับความเป็นตัวตนเดิมหรืออัตตะเดิม (Self) ได้รับการพัฒนาเป็นอัตตะใหม่ ซึ่งเป็นอัตตะของผู้เบี่ยงเบน

การเสนอความเบี่ยงเบน 2 ประเภทนี้ ทำให้มองการเบี่ยงเบนออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ การเบี่ยงเบนขั้นปฐมภูมิ (Primary Deviance) และการเบี่ยงเบนขั้นทุติยภูมิ (Secondary Deviance)

Lemert วิเคราะห์ให้เห็นความแตกต่างระหว่างการเบี่ยงเบนปฐมภูมิและการเบี่ยงเบนขั้นทุติยภูมิ โดยอย่างแรกเป็นการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นโดยอิทธิพลต่าง ๆ ทางสังคม วัฒนธรรมและจิตใจ ส่วนอย่างหลังเป็นความผิดที่เกิดขึ้นโดยผู้กระทำคนเดียวเท่านั้น ได้รับการตอบโต้จากสังคมมากพอที่จะกระทบกระเทือนจิตใจของเขาเพราะได้ถูกประคับประคอง จนกระทั่งต้องเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อตนเองไปในทางเลวที่สุด (Lemert, 1976, p. 17)

นอกจากนี้ Lemert ได้แยกแยะระหว่างการเบี่ยงเบนปฐมภูมิกับการเบี่ยงเบนทุติยภูมิ โดยกล่าวว่าพฤติกรรมใด ๆ ที่สังคมนิยามว่าเบี่ยงเบน แต่ผู้กระทำมิได้ให้นิยามเช่นนั้นด้วย ถือว่าเป็นการเบี่ยงเบนขั้นปฐมภูมิ ความเบี่ยงเบนนี้จึงเป็นเรื่องความขัดแย้งทางค่านิยม ความคิด

ความเชื่อ ระหว่างผู้ประทัตตรา ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในสังคมและมีบรรทัดฐานของสังคมเป็นเครื่องตัดสินพฤติกรรมกับผู้ถูกประทัตตรา ว่ามีความเบี่ยงเบนพฤติกรรมไปจากบรรทัดฐานของส่วนใหญ่ในสังคม ส่วนการเบี่ยงเบนพฤติกรรม จัดเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่ผู้กระทำนำมาใช้เพื่อป้องกันตัวเอง โดยมีเป้าหมายในการตั้งรับการตอบโต้ของสังคมที่มีต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนของตนในขั้นต้น กล่าวโดยย่อการเบี่ยงเบนพฤติกรรมก็คือ การที่บุคคลยอมรับสถานภาพเบี่ยงเบนซึ่งสังคมกำหนดให้

ทฤษฎีประทัตตรามีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำ เพราะเมื่อมีผู้กระทำผิดถูกจับแล้วหลังจากนั้นผู้กระทำผิดต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นผู้ตัดสินว่ามีความผิดจริงหรือไม่ หากผิดจริงก็ต้องได้รับโทษตามกฎหมาย นั่นคือการทำผิดได้รับการตีตราแล้ว เมื่อเด็กและเยาวชนที่ถูกศาลพิพากษาให้อยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมแล้ว เมื่อออกจากศูนย์ฝึกและอบรมแล้วมักจะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม สังคมมักจะไม่เชื่อถือและไม่ไว้วางใจจึงทำให้เด็กและเยาวชนเหล่านี้วนกลับไปมีพฤติกรรมเช่นเดิมอีก

โดยสรุปแล้ว การประทัตตรามีความสัมพันธ์กับผู้กระทำผิดซ้ำ ก็เนื่องจากการที่ผู้กระทำผิดเหล่านี้ได้กระทำความผิดขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นการละเมิดกฎหมายของสังคมและถูกจับได้ หลังจากนั้นต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานอื่น ๆ ในสังคม ซึ่งเป็นผู้กำหนดว่า ผู้กระทำผิดมีพฤติกรรมเป็นอาชญากรหรือมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไป ดังนั้นจึงสมควรได้รับการลงโทษตามที่กฎหมายระบุไว้ นั่นคือ ผู้กระทำผิดถูกประทัตตราอย่างชัดเจนว่าเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเป็นอาชญากร เมื่อผู้กระทำผิดเหล่านี้รับโทษจนครบถ้วนตามกระบวนการพิพากษาของศาลแล้ว จนพ้นโทษออกมาและทั้งผู้คนรอบข้างเขาก็ปฏิบัติต่อเขาต่างไปจากบุคคลธรรมดาทั่วไป เขาจึงเสมือนกับเป็นวัชพืชร้างหลังหว่านอยู่ตลอดเวลา และเขาเริ่มกำหนดพฤติกรรมของตัวเองให้สอดคล้องกับการประทัตตราเหล่านั้น ซึ่งนำไปสู่การกระทำผิดที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก จนในที่สุดพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนเหล่านั้นกลายกลายเป็นความเคยชินและถือเป็นพฤติกรรมถาวรไป (Lemert in Clinard อ้างถึงใน สวัสดิ์ ไพฑูรย์, 2533, น. 13)

ปฏิกิริยาโต้ตอบจากสังคมต่อผู้กระทำผิดนี้ ไม่ได้เป็นการกระทำครั้งเดียวในเวลาเดียว แต่หากเป็นการกระทำหลายครั้งหลายคราวและมักมีลักษณะต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ นักสังคมวิทยาซึ่งมีแนวความคิดนี้จึงใช้คำว่า “กระบวนการ” ในการอธิบายปรากฏการณ์ที่ทำให้คนดี ๆ กลายเป็นคนเลว ซึ่งมีอยู่ 2 กรณีด้วยกันคือ

(1) กระบวนการที่ทำให้ผู้กระทำผิดกลายเป็นอาชญากร (The Process of Criminalization)

(2) กระบวนการประทับรอยมลทิน (The Process of Stigmatization)

กระบวนการแรก หมายถึง ข้อบกพร่องในกระบวนการยุติธรรมที่ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยบางคนที่เป็นคนดี ได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม หรือเกินสมควรกว่าเหตุ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจับกุมคุมขัง) จนทำให้เกิดความรู้สึกเคียดแค้น ซึ่งชังสังคมไปในที่สุด และเมื่อพ้นคดีหรือพ้นโทษไปแล้ว ก็มักจะดำเนินชีวิตไปในทางที่เป็นปฏิปักษ์กับสังคม ส่วนกระบวนการหลัง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการที่ทำให้ผู้กระทำผิดกลายเป็นอาชญากรรมอย่างใกล้ชิด ซึ่งมีผลต่อจิตใจของผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดไปในทางที่ก้าวร้าวต่อสังคม กล่าวโดยย่อ เพื่อให้เข้าใจความหมายของ 2 กระบวนการนี้ก็คือ ถ้าเป็นกรณีที่ถูกกล่าวหา (ไม่ว่าภายหลังได้ผลออกมาว่ากระทำจริงหรือไม่) ได้รับความเจ็บแค้นที่ได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่อย่างไม่เป็นธรรม ก็จะเป็นเรื่องกระบวนการที่ทำให้ผู้กระทำความผิดกลายเป็นอาชญากร แต่ถ้าเป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่เคียดแค้น แต่ไม่สามารถเข้าร่วมสังคมกับพลเมืองดีได้อย่างสงบสุข เพราะเนื่องจากสังคมภายนอกไม่ให้อภัยหรือคิดว่ามีมลทินติดตัว เช่น ไม่มีใครรับเข้าทำงาน มีคนตั้งข้อรังเกียจไม่ไว้นื้อเชื่อใจ จะเป็นเรื่องของกระบวนการประทับรอยมลทิน

นักอาชญาวิทยาอีกท่านหนึ่งที่มีชื่อเสียงมากในเรื่องทฤษฎีการประทับตรา ก็คือ Becker เขาได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับทฤษฎีการประทับตราไว้ว่า กลุ่มสังคม ได้สร้างความเบียดเบียนขึ้นมา โดนการสร้างกฎเกณฑ์ การละเมิดกฎเกณฑ์ดังกล่าว ก่อให้เกิดการเบียดเบียนโดยใช้กฎเกณฑ์เหล่านั้น ต่อบุคคลที่มีพฤติกรรมละเมิดดังกล่าวและประทับตราพวกเขาเป็นคนนอกคอก (Outsiders) จากจุดยืนนี้ความเบียดเบียนจึงไม่ใช่ลักษณะของการกระทำที่บุคคลกระทำ แต่เป็นผลตามมาของการใช้เกณฑ์หรือการลงโทษของคนอื่น ๆ ที่มีต่อการกระทำผิด ผู้ที่เบียดเบียนก็คือบุคคลผู้ซึ่งการประทับตราถูกใช้เป็นผลสำเร็จ ดังนั้นพฤติกรรมที่เบียดเบียนก็คือ พฤติกรรมที่คนอื่นประทับตรา (Becker, 1963 อ้างถึงใน สวัสดิ์ ไพฑูรย์, 2533, น. 18)

การที่กล่าวว่า กลุ่มสังคมเป็นผู้สร้างความเบียดเบียนขึ้นมา ไม่ใช่หมายถึงว่า สังคมเป็นสาเหตุของการเบียดเบียน แต่หมายถึง กลุ่มทางสังคมสร้างความเบียดเบียนขึ้นมาในแง่กลุ่มเป็นผู้สร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมาชุดหนึ่ง (การสร้างกฎเกณฑ์ทำให้เกิดการมองการเบียดเบียน) และใช้กฎเกณฑ์นี้ไปประทับตราคน ทำให้กลายเป็นผู้เบียดเบียน นั่นคือผู้ที่ละเมิดกฎเกณฑ์ถูกมอบเอกลักษณ์จากกฎเกณฑ์ทางสังคมนั่นเอง

Becker เชื่อว่า การเบียดเบียนไม่เกี่ยวกับคุณภาพของพฤติกรรม แต่เกี่ยวข้องกับผลจากปฏิกิริยาตอบโต้จากสังคม Becker มีความเห็นว่า บุคคลทุกคนในสังคมว่าเวลาใด ก็อาจถูกประทับตราว่าเป็นผู้เบียดเบียนได้ เขากล่าวว่า การประทับตราจะเกิดขึ้นหรือไม่ขึ้นอยู่กับ

- (1) เวลาที่มีการกระทำผิด
- (2) มีผู้กระทำผิดและมีผู้ตกเป็นเหยื่อ
- (3) การรับรู้ของสังคมนั้น ต่อผลของการกระทำผิด

มีข้อสังเกตว่า สังคมนั้นไม่เพียงแต่ลงโทษผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเท่านั้น แต่ยังห่างเหินจากผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนอีกด้วย (ตามความเป็นจริงแล้วถือว่าผู้ที่กระทำผิดเป็นคนนอกคอก เป็นคนสารเลว คบไม่ได้ เป็นคนซี้ด ฯลฯ) เมื่อเป็นดังนี้ก็เท่ากับว่าเพิ่มแรงกดดันให้ผู้กระทำผิดมากขึ้นเป็นเงาตามตัวด้วย (Silver, 1981, p. 73) จากจุดยืนนี้ชี้ให้เห็นว่าความเบี่ยงเบนไม่ใช่คุณสมบัติของการกระทำที่บุคคลได้ก่อขึ้น แต่เป็นผลจากการใช้กฎเกณฑ์ของคนอื่น ๆ หรือกลุ่มสังคมว่าเป็นผู้ละเมิด นั่นคือเท่ากับว่าพฤติกรรมต่าง ๆ มีอยู่แล้ว หลังจากที่ถูกกฎเกณฑ์แล้ว จึงนำไปตัดสินและผู้ที่เป็นเบี่ยงเบนก็คือผู้ที่คนอื่นประทับตราว่ากระทำผิดมาแล้ว ซึ่งทำให้เขาเหล่านั้นแทบจะหมดหวังที่จะกลับตัวเป็นพลเมืองดี ไม่สามารถเข้ากับสังคมส่วนใหญ่ได้ดีเหมือนดังเดิมได้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือ คนที่เคยติดคุกมาแล้ว คนที่ติดยาเสพติด คนซี้ดโมย ฯลฯ คนเหล่านี้มักจะถูกเรียกว่า ไอ้คนซี้ด สิ่งเหวโง่ หวัชโมย ฯลฯ เหตุนี้จึงบังเกิดผลภายหลังซึ่งสามารถทำนายได้ด้วยตัวของมันเองว่าเขาเหล่านั้นมีโอกาที่จะกลับไปกระทำความผิดอีก ซึ่ง Becker ได้อธิบายไว้ดังนี้

การปฏิบัติต่อบุคคลหนึ่งราวกับเขาเป็นผู้เบี่ยงเบนไปเสียทุกสิ่งทุกอย่างทั้ง ๆ ที่เขาเบี่ยงเบนไปบางสิ่งบางอย่าง ก่อให้เกิดการทำนายที่บรรลุผลได้ในตัวเอง การปฏิบัติอย่างนั้นก่อให้เกิดกลไกในหลาย ๆ อย่างรวมกัน ผลักดันให้เขากลายเป็นคนที่มึนงงตรงกับภาพที่คนวาดไว้ หลังจากที่ถูกคนอื่น ๆ ระบุว่าเป็นคนเบี่ยงเบนแล้ว คนที่ตกอยู่ในฐานะเช่นนั้น ก็มันจะถูกตัดขาดออกจากความสัมพันธ์ทางสังคมกับกลุ่มพลเมืองดีที่เคยมีมาแต่ก่อนเมื่อถูกจับกุม เขาจะได้รับการปฏิบัติที่สอดคล้องกับการที่คนอื่นเชื่อว่า ทำไมเขาจึงเป็นเช่นนั้นและการปฏิบัติเช่นนั้นเองอาจทำให้เขาเบี่ยงเบนมากขึ้นไปอีกในภายหลัง (Becker, 1963, p. 193)

หลังจากผู้ที่เป็นเบี่ยงเบนหรือกระทำความผิดได้ถูกประทับตรา จนกลายเป็นผู้มีรอยมลทินแล้ว ทำให้พวกนี้มองตัวเองเป็นผู้เบี่ยงเบนตามนิยามของสังคมและพัฒนาตนเองเข้าสู่การยอมรับเอกลักษณ์ของผู้เบี่ยงเบน (Identity of Deviant) และมีการปฏิสังสรรค์ระหว่างผู้เบี่ยงเบนหรือผู้กระทำผิดด้วยกันเอง Becker กล่าวว่า “ผลของการประทับตราได้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของกลุ่มทางสังคมของผู้เบี่ยงเบนว่า เป็นเงื่อนไขสำคัญที่เสริมย้าให้ผู้ที่ถูกนิยามกลายเป็นผู้เบี่ยงเบนเร็วขึ้นหรือง่ายขึ้น”

นอกจากนี้แล้ว Becker ยังอ้างถึงผลงานของเขาว่า แม้ผู้เบี่ยงเบนจะพยายามทำตนว่าตนเองไม่ใช่ผู้เบี่ยงเบนก็ตาม แต่คนภายนอกทั่วไปยังคงปฏิบัติต่อเขาเหมือนกับเขาเป็นพวกเบี่ยงเบน สิ่งนี้ทำให้เขากลับสู่สังคมได้ยาก ผลที่ตามมาก็คือเขาจะเข้าสู่กลุ่มเบี่ยงเบนและจะทำให้ทัศนภาพและความเข้าใจเกี่ยวกับโลกที่เขาเผชิญอยู่และหาวิธีจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น รวมทั้งให้ชุดของกิจกรรมที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจแบบนี้ ความเป็นสมาชิกในกลุ่มที่เบี่ยงเบนด้วยกันจะทำให้เอกลักษณ์ของผู้เบี่ยงเบนของเขามั่นคงขึ้น (Becker, 1963, p. 38)

โดยสรุปแล้ว สิ่งที่เบี่ยงเบนจะต้องสัมพันธ์กับบรรทัดฐานกลุ่มหรือสังคม และมีใช้ลักษณะที่ติดตัวมาแต่กำเนิด Becker เน้นว่ากลุ่มทางสังคมเป็นผู้สร้างพฤติกรรมเบี่ยงเบนโดยสร้างกฎ เมื่อฝ่าฝืนก็เกิดการเบี่ยงเบน หรือการนำกฎมาใช้กับคนบางคนและเรียกคนเหล่านั้นว่าคนนอกคอก ดังนั้น การเบี่ยงเบนมิใช่คุณภาพของการกระทำของคน แต่เป็นผลของการที่คนนำเอากฎมาใช้และประณามผู้ที่ไม่ทำตามกฎว่าเป็นผู้เบี่ยงเบนเพราะฝ่าฝืนกฎ

คนเราอาจมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนชั่วคราวหรือประจำก็ได้ นานเท่าที่ความเบี่ยงเบนนั้นยังไม่รู้ไปถึงคนอื่น เราก็ยังเป็นคนปกติในสังคม แต่เมื่อใดก็ตามความเบี่ยงเบนนั้นเกิดเปิดเผยออกมา และคนอื่นไม่ยอมรับ เขาจะถูกประทับตราว่าเป็นคนผิดปกติ ซึ่งกลุ่มทางสังคมเป็นผู้ให้สถานภาพหรือเอกลักษณ์นี้แก่บุคคลนั้นนั่นเอง เมื่อเขาอยู่ในฐานะคนนอกคอกเขาจะถูกตัดออกจากกลุ่ม ซึ่งอาจทำให้เขามีพฤติกรรมเบี่ยงเบนมากยิ่งขึ้น พฤติกรรมนี้จะรุนแรงเปลี่ยนแปลงไปตามภาพพจน์ที่สังคมมองคนที่ถูกประทับตราว่าเป็นพวกก่ออาชญากรรม คนซี้ดๆ หัวขโมย ฯลฯ อาจจบลงด้วยการตกงาน ถูกบีบบังคับให้ทำงานที่ผิดกฎหมายหรือไม่ได้รับการยกย่องนับถือจากกลุ่มของเขา และท้ายที่สุดคนพวกนี้ต้องเข้าไปอยู่ในกลุ่มของผู้เบี่ยงเบน เพราะกลุ่มผู้เบี่ยงเบนจะสามารถให้ความคำจูนทางอารมณ์แก่คนที่เข้าไปอยู่และให้กำลังใจในการทำพฤติกรรมเบี่ยงเบน โดยไม่รู้สึกรู้หาหรือคนอื่นต่อไป

ทฤษฎีประทับตราพยายามจะชี้ให้เห็นว่า อาชญากรไม่ได้มีความแตกต่างจากผู้ที่ถือว่าไม่เป็นอาชญากร แต่คนเป็นอาชญากรเพราะปฏิกิริยาทางสังคมต่างหาก พฤติกรรมที่ถือว่าเป็นอาชญากรรม อาจถือว่าเป็นพฤติกรรมธรรมดาในสถานการณ์หนึ่ง แต่ในอีกสถานการณ์หนึ่งอาจถือว่าเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนก็ได้ ดังนั้นปฏิกิริยาทางสังคมจึงนับเป็นเรื่องสำคัญมาก

ใน ค.ศ. 1971 Schur ได้กล่าวถึงทฤษฎีประทับตราใน 3 ระดับ คือ ระดับกลุ่มผู้สร้างกฎหมาย ระดับกระบวนการยุติธรรม และระดับตัวบุคคล Schur เห็นว่าความสำคัญของระดับตัวบุคคลเป็นระดับที่สำคัญที่สุด นอกจากนี้เขายังได้อธิบายกระบวนการตอบสนองการประทับตรา 3 ประเภท คือ

- (1) ประเภทแบบฝังในความคิด (Stereotyping)
- (2) ประเภทการตีความย้อนหลัง (Retrospective Interpretative)
- (3) ประเภทการเจรจาต่อรอง (Negotiation)

สำหรับแบบฝังในความคิด ก็คือ การที่บุคคลมักได้ยินได้ทราบเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ในโลกจากบุคคลอื่นก่อนที่จะได้พบเห็นด้วยตนเอง หรือในบางครั้งตลอดชีวิตไม่เคยพบเห็นสิ่งนั้นได้ด้วยตนเอง เปรียบได้กับปัญหาอาชญากรรม บุคคลทั่วไปมักมองอาชญากรรมจากความรู้สึกภายในของตัวเอง

ส่วนการตีความย้อนหลัง เป็นขั้นตอนที่ใช้ในการสร้างเรื่องราวประวัติชีวิตของผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนขึ้นมาใหม่ Schur เชื่อว่า ในชีวิตของบุคคลแต่ละคนย่อมประสบเหตุการณ์และเคยประกอบพฤติกรรมต่าง ๆ ที่สังคมไม่ยอมรับหรือไม่เป็นไปตามครรลองของสังคมมากเกินไปพอที่จะทำให้เห็นว่าบุคคลนั้น ๆ มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนมาตลอดชีวิต

และท้ายที่สุดคือการเจรจาต่อรอง Schur มีแนวคิดที่ต่างจากนักทฤษฎีประคับประคองคนอื่น ๆ ที่พยายามสร้างให้มนุษย์เป็นผู้มีบทบาทในฐานะเป็นผู้กระทำในสังคมยิ่งกว่าจะได้เป็นผู้รับการกระทำจากสังคม ในสายตาของ Schur มนุษย์จัดเป็นผู้กระทำ เพราะมีการเจรจาต่อรองและโต้ตอบกับการที่สังคมมุ่งประคับประคองอย่างน้อยโดยใช้ 2 วิธี คือ วิธีแรก เจรจาเพื่อลดความผิด (Bargaining) หมายถึงการที่บุคคลเจรจาตอบโต้ให้สมาชิกในสังคมทั่วไปเห็นว่าแม้ตนจะกระทำความผิด แต่ก็ในฐานะความผิดที่เบากว่าที่ตนถูกกล่าวหา เช่น ได้แย้งว่าตนมีความผิดฐานลักทรัพย์ไม่ใช่ปล้นทรัพย์ วิธีที่ 2 ก็คือ การปฏิเสธการเบี่ยงเบน (Deviant Disavowal) หมายถึง การที่มนุษย์พยายามที่จะล้มล้างการที่สังคมประคับประคอง โดยมุ่งให้สมาชิกในสังคมเชื่อว่าตนเองบริสุทธิ์จากข้อกล่าวหา แม้การปฏิเสธการเบี่ยงเบนอาจจะกระทำได้ แต่ก็ยากจะกลับความรู้สึกของสมาชิกส่วนใหญ่ในสังคมให้เชื่อตนเอง

จากพัฒนาการของทฤษฎีประคับประคองทั้งหมดที่กล่าวมานี้ Schrag (1971) ได้นำมาสรุปรวมเป็นทฤษฎี 9 ข้อ คือ

- (1) พฤติกรรมอาชญากรรมไม่มีความชั่วร้ายอยู่ภายใน
- (2) นิยามของพฤติกรรมอาชญากรกำหนดโดยผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจในสังคม
- (3) บุคคลกลายเป็นอาชญากรเพราะกระบวนการประคับประคอง
- (4) กระบวนการยุติธรรมจัดกลุ่มอาชญากรและกลุ่มที่ไม่ใช่อาชญากรแตกต่างในโลก

แห่งความเป็นจริง

(5) ผู้ประกอบอาชญากรรมซึ่งถูกจับกุมมีเพียงจำนวนน้อย ส่วนผู้ประกอบอาชญากรรมซึ่งไม่ถูกจับกุมมีจำนวนมาก และมักกระทำผิดมาแล้วไม่น้อยกว่าพวกแรก

(6) การที่บุคคลจะถูกจับกุมหรือไม่ขึ้นอยู่กับบุคลิกลักษณะของบุคคลนั้น ไม่ใช่ฐานความผิด

(7) ความรุนแรงในการลงทัณฑ์ขึ้นอยู่กับบุคลิกลักษณะของบุคคลเช่นกัน
การวินิจฉัยสั่งการของกระบวนการยุติธรรมขึ้นอยู่กับแบบฝังในความคิด (Stereotyping) ของบุคคลทั่วไปเกี่ยวกับผู้กระทำผิด

เมื่อใดก็ตามที่บุคคลถูกประทับตราจากสังคมว่าเป็นผู้เปี่ยงเบน บุคคลผู้นั้นจะตกอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถปกป้องภาพพจน์ของตนในฐานะพลเมืองดีกลับคืนมาได้

3. บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการปฏิบัติงาน กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

บทบาทในการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน และการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเป็นบทบาทที่สำคัญมาก ซึ่งในการปฏิบัติงานดังกล่าวนี้ให้บรรลุผลสำเร็จนั้น นักสังคมสงเคราะห์จะต้องมีความรอบรู้อย่างลึกซึ้งในบทบาทหน้าที่ของตนและบทบาทหน้าที่ของวิชาชีพอื่นที่เกี่ยวข้อง และจะต้องมีแนวความคิดที่กว้างไกล รอบรู้ในปรัชญา แนวคิด หลักการ ทฤษฎีการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง รู้จักประยุกต์ทฤษฎีต่าง ๆ เข้ากับการปฏิบัติงานอย่างมีอรรถาธิบายและเหมาะสม รู้จักศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มเติมอยู่เสมอ มีความรับผิดชอบในวิชาชีพ มีความพร้อมที่จะพิทักษ์สิทธิประโยชน์ของเด็กเยาวชนและครอบครัว และสังคม การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนและครอบครัว ตลอดจนการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟูป้องกันและพัฒนาเด็กและเยาวชนตามกำลังความสามารถและตามภาระหน้าที่ที่มีอยู่ นักสังคมสงเคราะห์จำเป็นต้องมีคุณภาพในการปฏิบัติงาน ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ (Knowledge) ทัศนคติที่ดี (Attitude) ทักษะ (Skill = Practice) หรือ K A S หรือ K A P งานสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นวิชาชีพที่จะต้องมีความสมบูรณ์พิเศษอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะในเรื่องความรู้สึกรู้จักคิดและการกระทำ บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์เป็นบทบาทที่จะต้องมีความรู้ รู้จริง รู้รอบ รู้อย่างกว้างขวางในศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ต้องมีความเชี่ยวชาญในหลักวิชาการและมีทักษะในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านกระบวนการยุติธรรม อาชญาวิทยา นิติศาสตร์ จิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ เศรษฐกิจ

การเมืองการปกครอง การศึกษา ฯลฯ ต้องมีความสามารถอย่างสูง มีความเข้าใจในธรรมชาติ และบุคลิกภาพของเด็กและเยาวชน เพราะต้องเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลให้การบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู ป้องกันและพัฒนา การจัดบริการสังคมในด้านต่าง ๆ การช่วยเหลือเด็กเยาวชนและครอบครัวที่มีปัญหายุ่งยากสลับซับซ้อน โดยให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้นักสังคมสงเคราะห์จึงจำเป็นต้องปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มองปัญหาและเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยความรอบคอบ มองอย่างรอบด้านหรือองค์รวม ด้วยสายตาที่กว้างไกลและมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ด้วย

ความหมายของคำว่าบทบาท

สุรพล พุฒคำ (2522, น. 19) ได้ให้ความหมายไว้ว่าบทบาทเป็นของคู่กันซึ่งกำหนดควบคู่กับตำแหน่งหน้าที่ บุคคลนั้นจะได้รับบทบาทเป็นเงื่อนไขที่บุคคลดำรงตำแหน่งนั้นจะต้องทำรวมทั้งสิทธิต่าง ๆ ที่ได้มาพร้อมกับตำแหน่ง ซึ่งเป็นสิทธิและหน้าที่ที่จะต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่น บทบาทหน้าที่แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

(1) บทบาทที่ได้รับพร้อมกับตำแหน่งเมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งใดก็จะแสดงบทบาทตามกฎหมาย ระเบียบภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบและสิทธิที่กำหนดไว้เป็นบรรทัดฐาน

(2) บทบาทหน้าที่เป็นความคาดหวังของบุคคลที่เกี่ยวข้อง เป็นบทบาทที่บุคคลที่เกี่ยวข้องคาดหวังไว้ว่าบุคคลที่เข้าไปดำรงตำแหน่งจะต้องมีแบบแผนพฤติกรรมอย่างหนึ่งซึ่งอาจจะตรงกับแบบแผนที่กำหนดหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทัศนคติ ประสพการณ์ค่านิยม และการศึกษาอบรมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

ไพฑูรย์ มีกุล (2547, น. 11) ระบุว่า บทบาทหมายถึง หน้าที่หรือพฤติกรรมที่บุคคลจะต้องปฏิบัติตามสถานภาพนั้น ๆ ดังนั้น ผู้ใดมีสถานภาพใดหรือตำแหน่งใดก็ต้องทำหน้าที่ให้เป็นไปตามหน้าที่ที่ทางราชการหรือสังคมกำหนดไว้ บทบาทจึงเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำและสถานภาพเป็นตำแหน่งหรือฐานะที่คนนั้น ๆ เป็นอยู่ สถานภาพและบทบาทจึงเป็นคำที่คนทั่ว ๆ ไปมักพูดควบคู่กันเสมอ บทบาทของบุคคลอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงได้เสมอเมื่อบุคคลนั้นมีการเลื่อนตำแหน่งใหม่ หรือเมื่อมีการเปลี่ยนตำแหน่งที่สูงขึ้น ซึ่งเป็นสถานภาพที่ได้มาด้วยความสามารถ หน้าที่ของบุคคลนั้นย่อมต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย

ประเภทของบทบาท

Leonard Broom and Philip Selznick (1977, pp. 34-35) ได้แบ่งบทบาทออกเป็น

(1) บทบาทที่ทางสังคมกำหนด หรือบทบาทในอุดมคติ (The Socially Prescribed or ideal role) เป็นบทบาทหน้าที่ที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งไว้ตามอุดมคติ

(2) บทบาทตามความเข้าใจ (The Perceived Role) เป็นบทบาทที่บุคคลแต่ละคนเข้าใจว่าควรจะทำในหน้าที่ของตำแหน่งนั้น ๆ ตาม Job Description ซึ่งบางครั้งไม่ตรงตามบทบาทที่กำหนดไว้ทุกประการ และอาจจะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล

(3) บทบาทที่ต้องปฏิบัติ (The Performed role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลต้องปฏิบัติตามความเข้าใจ ความคาดหวัง ความกดดัน และโอกาสที่อำนวยให้กระทำได้ในแต่ละสังคมตามระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง

โจอาคิม อิสราเอล (Joachim Israle อ้างถึงใน จตุรพิธ ชมพูนุช และ วิมลรัตน์ รัตนรุจ, 2524, น. 4-45) ได้แบ่งบทบาทวิชาชีพออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

(1) บทบาทในลักษณะที่สื่อตามหลักวิชาการ (In stumeantal – technical aspect of role) คือส่วนของบทบาทที่ได้รับการคาดหวังว่า เจ้าของบทบาทจะมีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายให้วิชาชีพ (Professional role) ที่ได้รับการฝึกฝนอบรมมาโดยเฉพาะเท่านั้น ที่จะได้รับการคาดหวังว่าจะสามารถกระทำหน้าที่ตามบทบาทได้

(2) บทบาทในลักษณะที่เป็นอุดมคติอย่างมาก (Ideological – expressive aspect of role) คือส่วนของบทบาทที่ได้รับการคาดหวังซึ่งจะเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับทัศนคติ ค่านิยม ปรัชญา ในการปฏิบัติงาน หมายความว่า เป็นส่วนที่ได้รับการคาดหวังไว้ว่าเจ้าของบทบาทจะมีหน้าที่เช่นนี้ หรือการกระทำเช่นนี้ได้

โดยสรุปแล้ว บทบาทก็คือหน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลนั้น ๆ จะต้องปฏิบัติหรือต้องทำตามสถานภาพหรือฐานะที่บุคคลนั้น ๆ เป็นอยู่ บทบาทของบุคคล อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงได้เสมอ และเป็นสถานภาพที่ได้มาด้วยความสามารถ

บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการปฏิบัติงานด้านเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

จากประเภทของบทบาทที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น หากจะพิจารณาถึงบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการปฏิบัติงานกับเด็กและเยาวชนและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดแล้ว จะขอจำแนกบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

บทบาทที่สังคมกำหนดหรือบทบาทในอุดมคติ

ซึ่งเป็นบทบาทที่กำหนดหน้าที่ของตำแหน่งไว้ตามอุดมคติ ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับปรัชญา แนวคิด หลักการ และทฤษฎีต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ซึ่งจะขอยกตัวอย่างปรัชญา แนวคิด หลักการที่สำคัญได้แก่

ปรัชญาพื้นฐาน Parens Patriae หมายถึง รัฐหรือหน่วยงานของรัฐมีอำนาจในการเข้าแทรกแซงเพื่อปกป้องดูแลเด็กและเยาวชนในฐานะตัวแทนของบิดามารดา เนื่องจากบิดา มารดาได้ทำลายความไว้วางใจว่าจะปกป้องดูแลเด็กได้โดยเป้าหมายสูงสุดคือ การพิทักษ์ ปกป้องคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน (William G. Archambeault and Betty J. Archambeault, 1982, p. 263)

ภายใต้ปรัชญาพื้นฐานดังกล่าว เป็นรากฐานของงานสวัสดิการเด็ก (Child Welfare) และการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก (Protection of Welfare) ซึ่งรากฐานดังกล่าวนี้เป็นงานพื้นฐานหรือเป็นรากฐานของงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

สวัสดิการเด็ก (Child Welfare) คือความรับผิดชอบขององค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชนในการเข้าแทรกแซงเพื่อพิทักษ์ คุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีปัญหา ซึ่งบิดามารดา ไม่สามารถปกป้องดูแลได้ โดยองค์กรที่เกี่ยวข้องจะจัดบริการสังคม (Social Services) เพื่อมุ่งให้ความช่วยเหลือ แก้ไข พื้นฟู พัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี ตลอดจนก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในทุก ๆ ด้าน

การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน (Protection of Child Welfare) หมายถึง การป้องกัน ดูแล พัฒนา และฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ซึ่งอยู่ในสถานะที่จะต้องได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพตามพระราชบัญญัติหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกระทำโดยหน่วยงานใน

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ตลอดจนเอกชน ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

บทบาทนักสังคมสงเคราะห์ในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก

โดยการแก้ไข ฟื้นฟู และพัฒนาเด็กและเยาวชนให้กลับตนเป็นคนดี มีความเป็นอยู่ที่ดี และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในทุก ๆ ด้าน โดยการจัดบริการสังคมในด้านต่าง ๆ ให้กับเด็กและครอบครัวเหล่านี้

บทบาทในการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู บำบัด และพัฒนาเด็กและเยาวชน

บทบาทนี้เป็นหัวใจสำคัญหรือเป็นแนวทางในการทำงานตามบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การคุ้มครองสวัสดิการ สิทธิประโยชน์สูงสุดที่เด็กและเยาวชนควรจะได้รับ ตลอดจนการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกลับตนเป็นเด็กและเยาวชนที่ดี สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่น

หลักการตอบแทนหรือทดแทน (A Quid Pro Quo Principle) โดยที่ตามปรัชญาพื้นฐาน Parens Patriae ที่ว่ารัฐมีอำนาจในการปกครองดูแลเด็กและเยาวชนในฐานะผู้ปกครอง ดังนั้น ภายใต้ปรัชญาดังกล่าวนี้อะไรที่รัฐได้กระทำหรือดำเนินการใด ๆ ตามอำนาจหน้าที่ภายใต้ปรัชญาดังกล่าว ต้องมีความชัดเจนเพื่อประโยชน์สูงสุดและสวัสดิภาพของผู้กระทำผิดเหนือสิ่งอื่นใด ดังนั้น ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ที่จะต้องให้การดูแล บำบัด แก้ไข ฟื้นฟูจะต้องดำเนินให้ตอบสนองความต้องการของผู้กระทำผิดให้มากที่สุด ด้วยเหตุนี้ หลักการตอบแทนหรือทดแทนจึงเกิดขึ้นในขณะที่ยังได้จำกัดอิสรภาพของผู้กระทำผิดภายใต้แนวทางที่ว่า เพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้กระทำผิด (Best Interest) ในขณะเดียวกันก็เป็นหน้าที่ของรัฐ (องค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในฐานะตัวแทนของรัฐ หรือในฐานะผู้ปกครอง) มีหน้าที่ที่จะต้องดูแล บำบัด แก้ไข ฟื้นฟู อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เมื่อรัฐจำกัดอิสรภาพเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ส่วนเด็กและเยาวชนที่ถูกจำกัดอิสรภาพ มีสิทธิที่จะได้รับการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพเช่นกัน (William G. Archambeault and Betty J. Archambeault, 1982, pp. 265-266)

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าบทบาทของผู้ปฏิบัติงานกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดโดยเฉพาะนักสังคมสงเคราะห์มีบทบาทในการให้การดูแล บำบัด แก้ไข พื้นฟูเด็กและเยาวชนอย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ภายใต้หลักการตอบแทนหรือทดแทนนี้ ผู้ที่ปฏิบัติงานกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด (Best Interest) เนื่องจากรัฐได้จำกัดอิสรภาพของเด็กและเยาวชน ดังนั้น บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการปฏิบัติงานกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดจึงเป็นบทบาทการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ (Advocacy) โดยมีคำจำกัดความเกี่ยวกับการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ (Advocacy) ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายดังนี้

จาก Webster's Third New International Dictionary (Panitch Arnold, 1961, p. 22) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง “การกระทำ การให้การถึงสาเหตุที่เกี่ยวข้อง” โดยนำความหมายนี้ไปใช้ในทางคดีความ ซึ่งหมายถึง การเป็นผู้แทนในการ ให้การทางด้านคดีความหรือการโต้แย้ง แทนลูกความ” การกระทำที่เรียกร้อง ปกป้อง คัดค้าน การคงไว้หรือการเป็นผู้แนะนำถึงความสำคัญของแผนงาน ความหมายนี้จะครอบคลุมถึงความหมายในทางการเมืองซึ่งหมายถึง การให้เหตุผลตอบโต้ต่อการกล่าวหา ในอันที่จะปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ของชนชั้น

ในการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน นักสังคมสงเคราะห์จะต้องคำนึงถึงสิ่งสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ สิทธิ (Rights) เป็นการคุ้มครองสิทธิทางสังคม (Social Rights) ให้กับเด็กและเยาวชน ถือเป็นหน้าที่โดยตรงของนักสังคมสงเคราะห์ ในการให้ความคุ้มครองในแง่ความมั่นคงทางสังคม สิทธิในส่วนนี้จึงมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ สิทธิที่จะได้รับการรับรองจากกฎหมาย (Statutory Rights) สิทธิมนุษยชนและสิทธิเด็ก (Human Rights and Children Rights) หมายถึงความต้องการที่เด็กควรจะได้รับ การตอบสนองในฐานะเป็นมนุษย์ที่อยู่ในวัยเด็กและสิทธิที่จะต้องได้รับการช่วยเหลือ (Enabling Rights) เป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแผนงาน หรือนโยบายของประเทศและขององค์กรที่เกี่ยวข้องที่จะช่วยเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม

ความเสมอภาคและความเป็นธรรม เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดตลอดจนเด็กและเยาวชนในสังคมควรมีโอกาสของความเสมอภาคโดยเท่าเทียมกันและได้รับการปฏิบัติด้วยความเป็นธรรม รวมทั้งได้รับการกระจายทรัพยากรในสังคมอย่างเป็นธรรมด้วยการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ จะต้องครอบคลุมเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดทุกกลุ่ม เด็กและเยาวชน ประชาชนโดยทั่วไป และต้องมีการเผยแพร่การพิทักษ์สิทธิออกไปให้กว้างขวาง

- (1) โดยมีรูปแบบของการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก
- (2) เยาวชนหลายรูปแบบ (สุดจิต เจนนพกาญจน์, 2545, น. 73-75)
- (3) การพิทักษ์สิทธิประโยชน์เป็นราย ๆ (Case Advocacy)

การพิทักษ์สิทธิประโยชน์แบ่งตามกลุ่มเป้าหมาย เช่น เน้นที่เด็ก (Child Advocacy) และเน้นที่ครอบครัว (Family Advocacy)

การพิทักษ์สิทธิประโยชน์แบ่งตามสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้อง (Alliance Situation) เป็นการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในระดับปัจเจกบุคคล (Individual Advocacy) ในกรณีนี้ นักสังคมสงเคราะห์ บุคลากรวิชาชีพต่าง ๆ และผู้มีอำนาจในการตัดสินใจมีความเห็นพ้องต้องกันในการจะให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด และมีความเชื่อในบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์ว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมายและเกี่ยวข้องเด็ก และการพิทักษ์สิทธิประโยชน์แก่เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด การบำบัด แก้ไข ฟื้นฟูและพัฒนาเด็ก และเยาวชนอย่างแท้จริง

(1) การพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในสภาพการณ์ที่มีความเห็นแตกต่างกันหรือความเห็นขัดแย้ง (Adversary situation) เป็นการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ของเด็กและเยาวชนในระดับนโยบาย (Policy Advocacy) โดยมุ่งหวังให้เกิดการวางแผนการปฏิบัติงานให้เหมาะสมและขยายขอบเขตให้กว้างขวาง รวมทั้งการทบทวนบทบาทความสัมพันธ์ของวิชาชีพ ของบุคลากรที่มีต่อนโยบายในระดับองค์กรและระดับประเทศชาติ

(2) การพิทักษ์สิทธิประโยชน์โดยพิจารณาตามตัวผู้กระทำการตามกฎหมาย (Legal Advocacy) เพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยการคุ้มครองสิทธิการเป็นผู้แทนตีความหมาย การเจรจาต่อรอง การไกล่เกลี่ย และการเปลี่ยนแปลง แก้ไขกฎหมาย กฎระเบียบต่าง ๆ

บทบาทนักสังคมสงเคราะห์ในฐานะผู้พิทักษ์สิทธิประโยชน์

จะเห็นได้ว่าบทบาทนักสังคมสงเคราะห์ในฐานะผู้พิทักษ์สิทธิประโยชน์เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในสภาพการณ์ในปัจจุบันจะมีความสำคัญมากขึ้นเพราะนักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้ปฏิบัติงานในด้านการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู ป้องกันและพัฒนาเด็กและเยาวชน นักสังคมสงเคราะห์จะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทเดิม (Maintenance Function) ที่เน้นการสงเคราะห์เด็กและเยาวชน มากกว่า เป็นเน้นการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู ป้องกันและพัฒนา (Treatment Rehabilitation ,

Prevention and Development Function) ให้มากขึ้น โดยมีบริการสังคมต่าง ๆ เป็นเครื่องมือ กล่าวคือนักสังคมสงเคราะห์จะมีบทบาทในการบำบัด แก้ไข พัฒนา ป้องกัน และมีบทบาทในการเป็นผู้แทนหรือตัวแทนของเด็กและเยาวชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยการเข้าไปแทรกแซงเพื่อแก้ไข ตลอดจนช่วยเหลือทั้งทางตรงระดับจุลภาค และทางอ้อมระดับมหภาค เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับสิทธิที่ควรได้รับอย่างเป็นธรรม โดยมีบทบาทดังนี้

(1) ปฏิบัติ (ระดับจุลภาค) จะทำหน้าที่บำบัดแก้ไขฟื้นฟู ป้องกันและเป็นตัวแทนของเด็กและเยาวชนระดับบุคคลหรือปัจเจกบุคคลโดยประยุกต์ใช้กลวิธีต่าง ๆ อาทิ การประนีประนอม (Negotiation) การต่อรอง (Bargaining) การเรียกร้อง การร้องเรียนเป็นลายลักษณ์อักษร การพูดจาหวานล่อม เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับสิทธิประโยชน์ที่พึงได้รับด้วยความเป็นธรรม ตลอดจนการปกป้องคุ้มครองไม่ให้กระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นทางการไปทำลายหรือทำความเสียหายให้กับเด็กและเยาวชนหรือการประทับมลทินให้กับเด็กและเยาวชน (Stigmatization)

(2) ระดับบริหาร (ระดับมหภาค) นักสังคมสงเคราะห์จะต้องทำหน้าที่เป็นตัวแทนของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ในระดับบริหารเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในด้านโครงสร้างขององค์กร แผน แผนงาน และโครงการต่าง ๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายในระดับสูงต่อไป โดยการเสนอความคิดเห็นจากประสบการณ์ในการทำงาน สามารถคัดค้าน วิพากษ์วิจารณ์ หรือให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกฎหมาย ระเบียบของการปฏิบัติงานให้เป็นระบบ มีความถูกต้องเหมาะสม มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

(3) ในระดับนโยบาย นักสังคมสงเคราะห์ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสังคม สถิติการสังคมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน วิเคราะห์ และพัฒนานโยบายดังกล่าวทุกประเภท และทุกรูปแบบเท่าที่โอกาสจะอำนวย เพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชน ตลอดจนการส่งเสริมการจัดบริการสังคมให้เป็นไปอย่างเป็นธรรม เสมอภาค และมีประสิทธิภาพ การผลักดันกฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องและจำเป็นอย่างอื่น

บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ตามความเข้าใจ (The Perceived Role)

เป็นบทบาทที่นักสังคมสงเคราะห์เข้าใจว่าควรจะทำหรือปฏิบัติในหน้าที่ของตนนั้น ๆ ซึ่งในบางครั้งอาจจะไม่ตรงตามบทบาทที่กำหนดไว้ทุกอย่าง และอาจจะแตกต่างกันไปในแต่ละคน เช่น บทบาทนักสังคมสงเคราะห์ตาม Job Description

บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ที่ต้องปฏิบัติ (The Performed Role)

เป็นบทบาทที่นักสังคมสงเคราะห์แต่ละคนต้องปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นไปตามความเข้าใจตามความคาดหวัง ตามความกดดัน และตามโอกาสที่จะอำนวยให้กระทำได้ในแต่ละสังคม แต่ละสถานการณ์ และตามเวลา ซึ่งบทบาทนักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติจริงนี้ บางครั้งอาจเป็นการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักการ ตามปรัชญา หรืออาจไม่มีประสิทธิภาพประสิทธิผล หรืออาจเป็นการปฏิบัติงานเกินบทบาทหน้าที่ที่กำหนด อาจจะไม่สามารถปฏิบัติงานตาม Job Description ก็ได้ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ปฏิบัติตามบทบาทดังกล่าวมีปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นข้อจำกัด เช่น บุคลากรมีจำนวนไม่เพียงพอ เป็นต้น ซึ่งบทบาทนักสังคมสงเคราะห์ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด และศูนย์ฝึกและอบรมส่วนใหญ่จะมีบทบาทในลักษณะนี้มาก

บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ที่ควรปฏิบัติและต้องปฏิบัติ

ซึ่งประกอบด้วยบทบาทในแต่ละด้านดังนี้

บทบาทนักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักพัฒนาระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน กลุ่มพัฒนาระบบงานสังคมสงเคราะห์ และ กลุ่มงานประสานกิจการชุมชน ทั้งสองกลุ่มนี้ควรมีบทบาทในด้านวิชาการ การกำหนดนโยบายทางด้านสังคมสงเคราะห์ การพิทักษ์สิทธิประโยชน์ กำหนดแผนงานต่าง ๆ ของด้านสังคมสงเคราะห์ เช่น แผนแม่บทงานสังคมสงเคราะห์ การจัดทำงบประมาณ การจัดระบบงานสังคมสงเคราะห์ในทุก ๆ ด้าน การจัดทำลักษณะงาน มาตรฐานงาน และแนวทางการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ใหม่ ๆ การอบรมพัฒนาบุคลากร การติดตามและการประเมินผลการปฏิบัติงาน การให้คำแนะนำปรึกษาทางด้านวิชาการในทุก ๆ ด้านของนักสังคมสงเคราะห์ที่มีปัญหา การให้ความรู้ความกระจ่างในแง่มุมต่าง ๆ ทางวิชาการ การจัดทำเอกสารทางด้านวิชาการ เผยแพร่ความรู้เป็นศูนย์กลางในงานด้านวิชาการ เป็นศูนย์กลางในการติดต่อประสานงาน การสร้างเครือข่ายกับองค์กรที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ การศึกษาค้นคว้าทางด้านวิชาการ การศึกษาวิจัยในด้านต่าง ๆ

บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด ได้แก่ กลุ่มประสานกิจการชุมชนที่รับผิดชอบงานด้านการประชุมกลุ่มครอบครัว (FCGC) บทบาทในการพิทักษ์คุ้มครองสิทธิประโยชน์ของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดและผู้เสียหาย (Advocacy) บทบาทในการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู บำบัดและพัฒนาเด็กและเยาวชน บทบาทใน

การคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็ก เยาวชน และครอบครัว บทบาทในการติดตามผลการประชุมกลุ่มครอบครัว (FCGC) และบทบาทในการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชน

บทบาทนักสังคมสงเคราะห์ในสถานแรกรับเด็กและเยาวชน บทบาทในการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ของเด็กและเยาวชน (Advocacy) บทบาทในการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชน บทบาทในการบำบัด แก้ไข พื้นฟูเบื้องต้น บทบาทในการพัฒนาเด็กและเยาวชนและป้องกันปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน บทบาทในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และบทบาทในการเตรียมความพร้อมก่อนย้ายไปยังศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหรือสถาบันอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง บทบาทในการแก้ปัญหา ก่อนปล่อยและภายหลังปล่อย บทบาทในการติดตามและประเมินผล

บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน บทบาทในการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชน (จำแนกซ้ำ) บทบาทในการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน บทบาทในการแก้ไข พื้นฟูตามประเภทของเด็กและเยาวชน เช่นเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาน้อย ปานกลาง และมาก และตามแผนการบำบัด แก้ไข พื้นฟู เช่น แผนการฝึกอบรมระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว บทบาทในการพัฒนาและป้องกันการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน บทบาทในการประเมินผลการฝึกอบรม บทบาทในการติดตามประเมินผลการฝึกอบรม การบำบัด แก้ไข พื้นฟูและการพัฒนาเด็กและเยาวชน บทบาทในการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน บทบาทในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย บทบาทในการแก้ปัญหา ก่อนปล่อยและหลังปล่อย บทบาทในการติดตามและประเมินผล

บทบาทและหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

นักสังคมสงเคราะห์กลุ่มบำบัด แก้ไข พื้นฟู

(1) ศึกษา รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลของเด็กและเยาวชนด้านครอบครัว สังคม สภาพแวดล้อม รูปแบบการดำเนินชีวิต ฯลฯ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์ในการดำเนินการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชน และจัดทำแผนการบำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมตามสภาพความเป็นจริงและปัจจัยเสี่ยง

(2) ให้การบำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนและครอบครัว เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และทัศนคติแก่เด็กและเยาวชนให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตในสังคม

(3) จัดทำรายงานเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลด้านสังคม สภาพแวดล้อม ผลการบำบัดเด็กและเยาวชน เพื่อเสนอต่อผู้บังคับบัญชาและศาลในกรณีต่าง ๆ เพื่อประกอบในดุลยพินิจการพิจารณาพิพากษา

(4) พัฒนางองค์ความรู้หรืองานวิชาการด้านงานสังคมสงเคราะห์ เพื่อพัฒนางานสังคมสงเคราะห์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาวิชาชีพให้มีประสิทธิภาพ

(5) วางแผนการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนร่วมกับคณะกรรมการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชน เพื่อให้กระบวนการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและปัจจัยเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

(6) วางแผนการประสานความร่วมมือในการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนร่วมกับส่วนต่าง ๆ และเครือข่าย เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับสวัสดิการและการสงเคราะห์อย่างทั่วถึง

(7) ประสานงานกับส่วนต่าง ๆ ในหน่วยงาน เพื่อให้การดำเนินงานมีความสะดวกส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการ

(8) ประสานงานกับผู้ปกครองในการร่วมกิจกรรมบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนและสงเคราะห์เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย เพื่อให้งานการบำบัดฟื้นฟู มีความคล่องตัวส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการ

(9) ประสานงานกับเครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในการจัดหาสวัสดิการหรือให้การสงเคราะห์เด็กและเยาวชน

(10) ประสานงานส่วนงานต่าง ๆ เครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนร่วมติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย

(11) จัดหาสวัสดิการหรือบริการด้านสังคมสงเคราะห์ให้แก่เด็กและเยาวชน ผู้ปกครอง เพื่อให้ความช่วยเหลือและแก้ไขตามความจำเป็น โดยการประสานความร่วมมือจากเครือข่ายต่าง ๆ

(12) ปฏิบัติงานอื่นที่ได้รับมอบหมาย

นักสังคมสงเคราะห์กลุ่มงานประสานกิจกรรมชุมชน

(1) ศึกษา รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลของเด็กและเยาวชนด้านครอบครัว สังคม สภาพแวดล้อม รูปแบบการดำเนินชีวิต ฯลฯ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์ในการ

ดำเนินการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชน และจัดทำแผนการบำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมตามสภาพความเป็นจริงและปัจจัยเสี่ยง

(2) จัดทำรายงานเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลด้านสังคม สภาพแวดล้อม ผลการบำบัดเด็กและเยาวชน เพื่อเสนอต่อผู้บังคับบัญชาและศาลในกรณีต่าง ๆ เพื่อประกอบในดุลยพินิจการพิจารณาพิพากษา

(3) ติดตามผลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย เพื่อให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือและติดตามประเมินผล

(4) วางแผนการบำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนร่วมกับคณะกรรมการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชน เพื่อให้กระบวนการบำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและปัจจัยเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

(5) วางแผนการประสานความร่วมมือในการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนร่วมกับส่วนต่าง ๆ และเครือข่าย เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับสวัสดิการและการสงเคราะห์อย่างทั่วถึง

(6) วิเคราะห์ วางแผนการสร้างและพัฒนาเครือข่ายด้านความร่วมมือกระบวนการบำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน เพื่อให้กระบวนการบำบัด แก้ไข พื้นฟู มีความเข้มแข็ง

(7) ประสานงานกับส่วนต่าง ๆ ในหน่วยงาน เพื่อให้การดำเนินงานมีความสะดวก ส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการ

(8) ประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนในงานปฐมุนิเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจในกระบวนการขององค์กร

4. แนวคิดเกี่ยวกับทัศนะ

ความหมาย

ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “ทัศนะ” ไว้มากมายด้วยกันแต่ในที่นี้ผู้ศึกษาจะขอนำมาประกอบการศึกษาดังนี้

สมเกษม จากรักษ์ (2538, น. 10) กล่าวว่าทัศนะ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดหรือความคิดเห็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ที่มีต่อสิ่งหนึ่ง รวมทั้งแนวทางปฏิบัติหรือท่าทีที่มีต่อสิ่งแวดลอมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรืออีกนัยหนึ่งคือ ความคิดเห็นหรือข้อคิดเห็น (วิระยุทธ ชัยชนะมงคล, 2531, น. 14)

หทัยรัตน์ พุ่มคชา (2533, น. 10) พุดถึงทัศนะเป็นความรู้สึก นึกคิด หรือความคิดเห็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีต่อสิ่งหนึ่ง ความรู้สึกเฉพาะตัวของบุคคลที่สนองต่อคำถามในแบบสอบถามความคิดเห็นโดยไม่มีผู้วินิจฉัยว่าถูกหรือผิด ดีหรือไม่ดี เป็นความรู้ ความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รวมทั้งแนวทางปฏิบัติหรือท่าทีที่มีต่อสิ่งนั้น

กิริติ บุญเจือ (2525, น. 1-3) นักปรัชญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้อธิบายให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างความรู้กับความเข้าใจ โดยได้หยิบยกเอาคำว่า “ญาณ” กับ “ปรัชญาญาณ” ซึ่งเป็นคำในภาษาบาลีและสันสกฤต ที่หมายถึง “ความรู้” และ “ความลึกซึ้ง” มาอธิบายให้เห็นถึงระดับความที่แตกต่างกัน คือ “ญาณ” หรือ “ความรู้” หมายถึงความรู้ทางตาหรือรู้ด้วยตาเพียงอย่างเดียว ส่วน “ปรัชญา” หรือ “ความเข้าใจ” หมายถึงความลึกซึ้งที่สามารถเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาการต่าง ๆ กล่าวโดยสรุปคือ การเข้าใจแต่ละอย่างถือว่าเป็น “ญาณ” ส่วนการเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องราวต่าง ๆ ถือว่าเป็น “ปรัชญาญาณ”

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520, น. 10-14) ได้ให้ความหมายทางจิตวิทยาว่า ทัศนะมีความสำคัญต่อพฤติกรรมมนุษย์ ในแง่ที่เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ ถึงข้อเท็จจริงต่าง ๆ รวมทั้งการศึกษาถึงการพัฒนาความสามารถทางทักษะทางสติปัญญา และการใช้วิจารณ์ญาณของมนุษย์ เพื่อประกอบการตัดสินใจไว้ดังนี้คือ การยอมรับการเรียนรู้ของมนุษย์จะเริ่มต้นจากในระดับง่าย ๆ ก่อน แล้วเพิ่มความสามารถในการใช้ความคิด และการพัฒนาสติปัญญาเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ โดยแบ่งออกเป็น 5 ขั้น ดังนี้

(1) ความรู้ (Knowledge) เป็นขั้นแรกของพฤติกรรม ที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการจดจำ อาจจะโดยการนึกได้ มองเห็น ได้ยินหรือได้ฟัง ความรู้ในขั้นนี้ประกอบด้วย คำจำกัดความ ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎโครงสร้าง วิธีการแก้ปัญหา มาตรฐานเหล่านี้ เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าความรู้นี้เป็นเรื่องของการจำได้ หรือระลึกได้โดยไม่จำเป็นต้องใช้ความคิดที่ซับซ้อนและไม่ต้องใช้สมองมากนัก ดังนั้นการจำได้จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญทางจิตวิทยาและเป็นขั้นตอนที่จะนำไปสู่พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ การนำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ได้ใช้ความคิดและความสามารถด้านสมองเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ โดยที่มาของรู้นั้น จอห์น โฮสเปอร์ นักปรัชญาผู้มีชื่อเสียงอธิบายไว้ว่ามีที่มา 4 ทาง คือ จากประสบการณ์จริง จากเหตุผล จากผู้รู้ และจากการหยั่งรู้

(2) ความเข้าใจ (Comprehension) เป็นพฤติกรรมขั้นต่อมาจากความรู้ขั้นตอนนี้จะต้องใช้ความสามารถทางสมอง และทักษะในขั้นสูงจนถึงระดับของ “การสื่อความหมาย” ซึ่งอาจทำได้ทั้งที่เป็นการใช้ปากเปล่า ข้อเขียน ภาษา หรือการใช้สัญลักษณ์ มักเกิดขึ้นหลังจาก

บุคคลได้ทราบข่าวสารต่าง ๆ แล้ว โดยการฟัง เห็น อ่าน หรือเขียน ความเข้าใจนี้อาจจะแสดงออกในรูปของการใช้ทักษะหรือการแปลความหมายต่าง ๆ เช่น การบรรยายข่าวสารโดยใช้คำพูดของตนเอง หรือการแปลความหมายจากภาษาหนึ่ง โดยคงความหมายเดิมเอาไว้หรืออาจเป็นการแสดงความคิดเห็น หรือการใช้ข้อสรุป หรือการคาดคะเนได้เช่นกัน

(3) การนำความรู้ไปใช้ (Application) ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้นี้ เป็นพฤติกรรมขั้นที่สาม ซึ่งต้องอาศัยความสามารถหรือทักษะทางด้านความเข้าใจดังกล่าวมาแล้ว การนำความรู้ไปใช้นี้กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การแก้ปัญหาตนเอง ซึ่งเมื่อทำการพิจารณาจะเห็นได้ว่าความเข้าใจในหลักทฤษฎี วิธีการต่าง ๆ จะถูกนำมาใช้ในการแก้ปัญหา

(4) การวิเคราะห์ (Analysis) ความสามารถในการวิเคราะห์เป็นพฤติกรรมที่ช่วยให้ความสามารถแยกภาพรวมออกเป็นส่วนย่อย เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่เด่นชัดยิ่งขึ้น แบ่งเป็นชั้นย่อย ๆ ได้ 3 ชั้นด้วยกันคือ

- 1) ความสามารถในการแยกแยะองค์ประกอบของปัญหาออกเป็นส่วน ๆ
- 2) ความสามารถในการเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบ
- 3) ความสามารถในการมองเห็นหลักของการผสมผสานปัญหาที่มีองค์ประกอบย่อยมากมายหลาย ๆ ส่วน มารวมเข้าเป็นกรอบโครงสร้างที่แน่ชัด โดยทั่วไปแล้วความสามารถนี้จะเกิดจากการนำเอาประสบการณ์ในอดีตมารวมกับประสบการณ์ในปัจจุบัน และนำมาสร้างเป็นกรอบที่มีระเบียบแบบแผน ความสามารถในการสังเคราะห์นี้เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ หรือความคิดริเริ่ม จึงต้องอาศัยความสามารถขั้นต่าง ๆ หลาย ๆ ชั้น ดังกล่าวมาแล้ว กล่าวคือ จะต้องมีความเข้าใจในการนำความรู้ไปใช้และความสามารถในการวิเคราะห์มาประกอบกัน

(5) การประเมินผล (Evaluation) ความสามารถในการประเมินผลที่เกี่ยวข้องกับการให้ค่าต่อความรู้ หรือข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งจะต้องใช้เกณฑ์หรือมาตรฐานอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นส่วนประกอบในการประเมินผล มาตรฐานนี้อาจจะออกมาทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ และมาตรฐานที่ใช้ นี้ อาจจะมาจากการที่บุคคลนั้นตั้งขึ้นเอง หรือมาจากมาตรฐานที่มีอยู่แล้ว ความสามารถในการประเมินผลนอกจากจะเป็นความสามารถขั้นสุดท้ายแล้ว ยังเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญของพฤติกรรมด้านอื่น ๆ อีกด้วย ความสามารถในการประเมินผลนี้ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นในขั้นตอนสุดท้ายเสมอไป แต่อาจจะอยู่ในขั้นตอนของความสามารถหรือทักษะต่าง ๆ

กลุ่มนักศึกษาที่มีชื่อเสียงของสหรัฐอเมริกา นำโดย เบนจามิน เอส.บลูม ได้จำแนกความหมายระหว่าง “ความรู้” กับ “ความเข้าใจ” เพื่อประโยชน์ในการสื่อความหมายไว้ว่า

ความรู้อยู่หมายถึงพฤติกรรมและสภาพการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเน้นการจำไม่ว่าจะเป็นการระลึกถึงหรือระลึกได้ก็ตาม เป็นสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นอันสืบเนื่องมาจากการเรียนรู้ โดยเริ่มต้นจากการรวบรวมสาระต่าง ๆ เหล่านั้น จนกระทั่งไปสู่ขั้นที่มีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้นไปอีก โดยความรู้นี้อาจแยกออกเป็นความรู้เฉพาะสิ่ง ความรู้ในเรื่องระเบียบการ และความรู้เรื่องสากลเป็นต้น

ส่วนความเข้าใจนั้น อธิบายว่า เป็นขั้นตอนสำคัญของการสื่อความหมายโดยอาศัยความสามารถทางสมองและทักษะ ซึ่งอาจจะกระทำได้โดยการใช้ปากเปล่า ข้อเขียน ภาษาหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ โดยการทำความเข้าใจนั้นอาจไม่มีผลสมบูรณ์เสมอไป เพราะไม่อาจจับประเด็นสิ่งที่อ่านได้ทั้งหมด อย่างไรก็ตามพฤติกรรมความเข้าใจนี้แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ การแปลการตีความ และการสรุปอ้างอิง (เบนจามิน เอส. บลูม และคณะ, 2523, น. 83-85)

จากความหมายที่บุคคลดังกล่าวได้ให้ความหมายที่คนละไว้สรุปได้ว่า เป็นการแสดงความคิด ความรู้สึก ที่มีต่อสิ่งใดอาจจะเป็นการพูดหรือการเขียนก็ได้ โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมเป็นส่วนช่วยในการแสดงความคิดเห็น

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กนกวรรณ ศรีทุมมา (2546, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง"การศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของเยาวชนในศูนย์แรกรับเด็กและเยาวชนชาย บ้านเมตตา สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกรุงเทพมหานคร" พบว่า เชาวน์ปัญญาของเยาวชนกระทำผิดต่างจากเชาวน์ปัญญาของเยาวชนที่ไม่ได้กระทำผิด สุขภาพจิตด้านอารมณ์ซึมเศร้าของเยาวชนกระทำผิดต่างจากสุขภาพจิตด้านอารมณ์ซึมเศร้าที่ไม่กระทำผิด การรับรู้เกี่ยวกับกลุ่มเพื่อน โรงเรียน และชุมชนของเยาวชนกระทำผิดต่างจากการรับรู้เกี่ยวกับกลุ่มเพื่อน โรงเรียน และชุมชนของเยาวชนที่ไม่กระทำผิด

ภัทรสุดา ทองตัน (2547, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ผลของการให้คำปรึกษาตามทฤษฎีเผชิญความจริงต่อการปรับตัวของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่า เด็กและเยาวชนที่ได้รับการให้คำปรึกษากลุ่มตามทฤษฎีเผชิญความจริงมีการปรับตัวได้ดีขึ้นจากเดิมและมากกว่าเด็กและเยาวชนที่ไม่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม การศึกษาครั้งนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการทำกิจกรรมกลุ่มให้เด็กและเยาวชนในคดีอื่น ๆ ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ไพรวรรณ บุญสุข (2547, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาแนวทางการดำเนินงานของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดอุบลราชธานี” พบว่า บุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดอุบลราชธานี มีระดับการปฏิบัติงานเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานของหน่วยงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการอำนวยความสะดวก ด้านการประสานงาน และด้านการงบประมาณ และมีระดับการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน คือ ด้านการจัดองค์กร ด้านการจัดบุคลากร และด้านการรายงาน

รัฐชัย มาพร (2549, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานเพื่อลดความเครียดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ในการพัฒนาการดำเนินงาน เพื่อลดความเครียดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุก ๆ ฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น พนักงานคุมประพฤติ นักวิชาการ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และพยาบาลวิชาชีพ ที่จะต้องร่วมกันระดมความคิดเห็นหาแนวทางจัดกิจกรรมที่จะทำให้เด็กและเยาวชนลดความเครียด ที่เกิดขึ้นทั้งทางร่างกาย ทางอารมณ์ และสังคม

ผู้ศึกษาได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับแนวคิดการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในประเทศไทย ทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน และบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการปฏิบัติงานกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พบว่า นักสังคมสงเคราะห์มีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน บทบาทสำคัญของนักสังคมสงเคราะห์ คือ การดูแล ให้คำปรึกษา และพูดคุยกับเด็กและเยาวชนที่ถูกส่งตัวมายังสถานแรกรับเด็กและเยาวชน เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงเบื้องต้น และเป็นการสร้างสัมพันธภาพและทำความคุ้นเคยกับเด็กและเยาวชน และทำให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใจและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานที่ รวมไปถึงการปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มเพื่อนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้ศึกษาพบว่า ในการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน นักสังคมสงเคราะห์มีบทบาทสำคัญ 2 ด้าน คือ ประการแรก ด้านการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ซึ่งนักสังคมสงเคราะห์จะต้องใช้ความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน ความมุ่งมั่นทุ่มเทในการปฏิบัติงานในการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู และการสงเคราะห์ และประการที่สอง คือ ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ประกอบไปด้วยบุคลิกภาพ ความไว้วางใจ คุณธรรมจริยธรรม มนุษยสัมพันธ์ บทบาทเหล่านี้

ล้วนแล้วแต่ส่งผลต่อทักษะของเด็กและเยาวชน การที่เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดและถูกส่งตัวมายังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนแต่ละคนจะมีพื้นฐานที่แตกต่างกัน (Individual) รวมไปถึงมีความรู้ความเข้าใจที่มีต่อการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ ความใกล้ชิดคุ้นเคยระหว่างนักสังคมสงเคราะห์กับเด็กและเยาวชน ความคาดหวังต่อนักสังคมสงเคราะห์ สิ่งที่ได้รับจากนักสังคมสงเคราะห์ จะมีความแตกต่างกันในแต่ละคน ถ้าเด็กและเยาวชนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์แล้ว จะส่งผลกระทบเด็กและเยาวชน ทำให้ไม่สามารถได้รับข้อมูลที่แท้จริงส่งผลต่อรูปแบบการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน ซึ่งจากการปฏิบัติงานที่ผ่านมาการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนของนักสังคมสงเคราะห์ไม่เป็นไปตามมาตรฐานหรือตามความเหมาะสมเท่าที่ควร และเกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นกับเด็กและเยาวชนตามมาหลายปัญหา

ดังนั้น ผู้ศึกษาได้ทำการการศึกษาทักษะของเด็กและเยาวชนที่มีต่อการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์เพื่อสำรวจทักษะของเด็กและเยาวชนที่มีต่อการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อทักษะของเด็กและเยาวชนต่อการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ และแสวงหาแนวทางในการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากแนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ได้นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ได้ดังต่อไปนี้

ตัวแปรอิสระ

ปัจจัยภูมิหลังทางสังคม

- อายุ
- ระดับการศึกษา
- ภูมิลำเนา
- สถานความผิด
- ระยะเวลาที่อยู่ในสถานแรกรับ
- จำนวนครั้งที่เข้ากลุ่มหรือขอรับบริการจากนักสังคมสงเคราะห์

ปัจจัยที่มีผลต่อทักษะของเด็กและเยาวชนต่อการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์

1. ความรู้ความเข้าใจของเด็กและเยาวชนที่มีต่อการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์
2. ความใกล้ชิดคุ้นเคยระหว่างนักสังคมสงเคราะห์กับเด็กและเยาวชน
3. ความคาดหวังต่อนักสังคมสงเคราะห์
4. สิ่งที่ได้รับจากนักสังคมสงเคราะห์

ตัวแปรตาม

ทักษะของเด็กและเยาวชนที่มีต่อการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์

1. ด้านการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่
 - ความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน
 - ความมุ่งมั่นทุ่มเทในการปฏิบัติงาน
 - การปฏิบัติงานในการบำบัดแก้ไข ฟื้นฟู และการสงเคราะห์
2. ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล
 - บุคลิกภาพ
 - ความไว้วางใจ
 - คุณธรรมจริยธรรม
 - มนุษยสัมพันธ์